

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Szczepan Czarnecki
Dominik Héjy
Łukasz Lewkowicz

**Czechy, Słowacja i Węgry wobec
Chińskiej Republiki Ludowej:
współpraca polityczna,
gospodarcza, społeczna**

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Recenzent dr hab. Robert Rajczyk, prof. UŚ
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Seria Prace Instytutu Europy Środkowej
Numer 13/2022
Redakcja serii Beata Surmacz i Tomasz Stępniewski

Copyright Instytut Europy Środkowej
ISBN 978-83-66413-99-3
Wydawca Instytut Europy Środkowej
ul. Niecała 5
20-080 Lublin
www.ies.lublin.pl

Projekt okładki i skład www.targonski.pl
Fotografie na okładce © Engineer studio | shutterstock.com
© Fotophoto | shutterstock.com
© William Potter | shutterstock.com

Druk www.drukarniaakapit.pl

PRACE

Instytutu
Europy
Środkowej

Szczepan Czarnecki
Dominik Héjj
Łukasz Lewkowicz

Czechy, Słowacja i Węgry wobec Chińskiej Republiki Ludowej: współpraca polityczna, gospodarcza, społeczna

Spis treści

Tezy	7
Wstęp	9
Szczepan Czarnecki	
Czechy	13
Współpraca polityczna.....	13
Współpraca gospodarcza	24
Współpraca społeczna.....	28
Łukasz Lewkowicz	
Słowacja	33
Współpraca polityczna.....	33
Współpraca gospodarcza	41
Współpraca społeczna.....	46
Dominik Héjj	
Węgry	55
Współpraca polityczna.....	55
Współpraca gospodarcza	63
Współpraca społeczna.....	73
Wnioski	77
Bibliografia	81

Tezy

Podejście Czech, Słowacji i Węgier do relacji z Chińską Republiką Ludową (ChRL) wynikało w dużej mierze z konkretnych opcji politycznych rządzących w danym okresie. Najbardziej otwarte na współpracę ze stroną chińską okazały się Węgry pod rządami koalicji Fidesz-KDNP, prowadzące politykę tzw. „otwarcia na Wschód” (*keleti nyitás*). W przypadku Republiki Czeskiej i Słowacji kurs prochiński został w wyniku ostatnich wyborów parlamentarnych zastąpiony orientacją zdecydowanie proeuropejską i transatlantycką. Aktualnie Czechy i Słowacja uważają Chiny za państwo, które potencjalnie może stanowić zagrożenie dla ich bezpieczeństwa, natomiast Węgry nie wykazują takich obaw.

W analizowanych państwach dostrzec można ekonomiczne oddziaływanie Chin. Na przestrzeni lat nastąpiło zwiększenie udziału inwestycyjnego strony chińskiej, która lokuje kapitał w różnych branżach – przede wszystkim chemicznej i motoryzacyjnej. W regionie największe zaangażowanie inwestycyjne ma miejsce na Węgrzech. We wszystkich państwach regionu dostrzec można występujący deficyt w handlu z Chinami. Nieznacznie zmniejszeniu uległ on wyłącznie na Słowacji. Na relacje ekonomiczne z Chinami istotny wpływ miała pandemia COVID-19. W obszarze środkowoeuropejskim Chiny realizowały wówczas tzw. dyplomację maseczkową.

Chiny starały się aktywnie wpływać na społeczeństwa analizowanych państw. Realizowały to przede wszystkim poprzez rozbudowywanie sieci Instytutów Konfucjusza. W poszczególnych państwach dostrzegalny jest wzrost liczby chińskich studentów, rozwija się również współpraca uniwersytecka. Najsilniejsze oddziaływanie w obszarze nauki ma miejsce na Węgrzech, gdzie rozpoczęto przygotowania do budowy kampusu Uniwersytetu Fudan w Budapeszcie. Chiny oddziałują także na rynki medialne Czech i Słowacji – w tym ostatnim państwie rozważano ulokowanie kapitału chińskiego na rynku medialnym poprzez nabycie udziałów w jednej ze spółek. Natomiast na Węgrzech oddziaływanie medialne nie jest realizowane z uwagi na fakt, że rzecznikiem interesów Chin jest sam rząd.

Wstęp

Współpraca polityczna, gospodarcza i społeczna Czech, Słowacji i Węgier z Chińską Republiką Ludową (ChRL) realizowana jest od 1989 r., zarówno na płaszczyźnie bilateralnej, jak i w ramach zainicjowanych przez stronę chińską formatów multilateralnych. Najważniejszym z nich jest powstała w 2012 r. inicjatywa Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia (16+1, w latach 2019-2021 17+1, od 2022 r. 14+1). Kontakty z tym regionem są również ważnym elementem koncepcji Jednego Pasa i Jednego Szlaku, która od 2013 r. jest wiodącym elementem zaangażowania ChRL na arenie międzynarodowej. Od 2004 r. stosunki Chin z Czechami, Słowacją i Węgrami należy także analizować w kontekście polityki ChRL wobec

Unii Europejskiej. Relacje z UE są dla Chin priorytetowe, głównie ze względu na ich znaczenie gospodarcze. Istotny wpływ na postrzeganie ChRL w regionie odegrała pandemia COVID-19, a wraz z nią realizowana przez to państwo tzw. dyplomacja maseczkowa. Angażowanie się polityczne, gospodarcze i społeczne Chin w analizowanych państwach Europy Środkowej jest w ostatnich latach coraz częściej postrzegane w kategoriach zagrożenia dla ich bezpieczeństwa.

Współczesne relacje Republiki Czeskiej z ChRL mają swoje źródło w wydarzeniach, które w 1989 r. doprowadziły do upadku komunizmu w Czechosłowacji, oraz w powstaniu niezależnych Czech w 1993 r. W okresie ostatnich trzydziestu lat polityka zagraniczna Republiki Czeskiej realizowana wobec Chin charakteryzowała się zmiennością. Stanowiło to odpowiedź na zmieniającą się sytuację polityczną w państwie, gdzie obecność tematyki praw człowieka współistniała z pragmatyzmem gospodarczym. O ile okres rządów prawicy czy prezydenturę Václava Havla można określić jako czas dystansu wobec Chin, o tyle rządy partii lewicowych często charakteryzowały się zbliżeniem Czech z Państwem Środka. Wybory parlamentarne z 2021 r. zmieniły układ sił parlamentarnych w Republice Czeskiej, a brak obecności partii lewicowych i komunistycznych w parlamencie wpłynął na obniżenie znaczenia relacji Czech z ChRL.

Dla Słowacji relacje z Chinami nigdy nie miały znaczenia strategicznego. Podobnie jak w Republice Czeskiej, charakteryzowały się one dużą zmiennością, uzależnioną od

priorytetów polityki zagranicznej i gospodarczej funkcjonującego w danym okresie rządu. U progu niepodległości, gdy Słowacja stała przed strategicznym wyborem pomiędzy Wschodem a Zachodem, ważniejsza dla tego państwa była współpraca z Rosją niż Chinami. Po 1998 r. nastąpiła reorientacja geopolityczna Słowacji na zdecydowanie prozachodnią, czego rezultatem była akcesja do UE i NATO w 2004 r. Dojście do władzy lewicy w 2006 r. doprowadziło do pewnego otwarcia na współpracę z Chinami, co było efektem promowanego przez ówczesny rząd pragmatyzmu gospodarczego. Po wyborach parlamentarnych w 2020 r. nowa centroprawicowa koalicja rządowa postawiła na proeuropejską i transatlantycką orientację w polityce zagranicznej, a Chiny coraz częściej były postrzegane jako wyzwanie dla bezpieczeństwa Słowacji.

Nawiązane po 1989 r. relacje Węgier i Chin były rozwijane zarówno przez rządy lewicowe, jak i prawicowe. Punktem przełomowym w stosunkach węgiersko-chińskich były jednak 2010 r. i zwycięstwo wyborcze koalicji Fidesz-KDNP. Wraz z reorientacją polityki zagranicznej z proatlantyckiej i proeuropejskiej w kierunku państw azjatyckich (tzw. „otwarcie na Wschód”, *keleti nyitás*) znaczenie relacji z Chinami zdecydowanie wzrosło. Partnerzy wschodni byli poszukiwani głównie z uwagi na fakt, że globalny kryzys finansowy dotknął te państwa w nieznacznym stopniu. Węgry od początku aspirowały i wciąż aspirują do roli „okna na region” dla ChRL. Doceniając zaangażowanie polityczne Węgier w 2017 r., stro-

na chińska podniosła relacje bilateralne pomiędzy Węgrami a Chinami do rangi partnerstwa strategicznego.

Celem niniejszej publikacji jest analiza porównawcza współpracy Czech, Słowacji i Węgier z Chinami na trzech płaszczyznach: politycznej, gospodarczej i społecznej. Cezurę początkową badań wyznaczyło nawiązanie stosunków politycznych i gospodarczych pomiędzy analizowanymi państwami a Chinami w latach 1989-1993, końcową stanowi natomiast zakończenie analizy w 2022 r. W każdej z części autorzy starali się przybliżyć najważniejsze elementy bilateralnej i multilateralnej kooperacji badanych państw z Chinami na trzech wymienionych płaszczyznach. Praca powstała w oparciu o dokumenty, oświadczenia polityczne, raporty i publikacje naukowe, wydane w analizowanych państwach. Zastosowano w niej metodę genetyczną, jakościową analizę treści oraz analizę dokumentów.

Czechy

Szczepan Czarnecki

Współpraca polityczna

Chińska Republika Ludowa w Czechach nie miała możliwości rozwijania swojej aktywności politycznej w oparciu o wcześniej nawiązany i rozwinięty system relacji czy znajomość lokalnego środowiska politycznego i gospodarczego, co odróżniało to państwo od działań Federacji Rosyjskiej, która wcześniej taki system stworzyła. Taktyka wpływu została zatem w dużym stopniu oparta na przystosowywaniu się do lokalnego środowiska społeczno-politycznego i wdrażaniu różnych narzędzi z rozbudowanego wachlarza działań – od opartych na charakterze wizerunkowym po bezpośrednie

kontakty z politykami¹. Podejście Komunistycznej Partii Chin (KPCh) można określić jako wielopoziomowe, poszukujące możliwości wpływu na poziomie politycznym dotyczącym władz centralnych, części partii politycznych czy struktur samorządowych, a także społecznym kulturowym i ekonomicznym. Chińskie próby wywierania wpływu zostały oparte na istniejących podziałach w społeczeństwie, a kluczowymi adresatami stały się elity polityczne i gospodarcze oraz środowiska akademickie.

Jak wskazują Dominik Mierzejewski i Bartosz Kowalski: „podejście Chin do Republiki Czeskiej w dużej mierze cechowało reaktywne podejście stanowiące odpowiedź na zmieniające się otoczenie polityczne w Republice Czeskiej, gdzie obecność zagadnień praw człowieka miesza się z pragmatyzmem gospodarczym”². Obecność problematyki dotyczącej praw człowieka w Chinach w polityce zagranicznej Republiki Czeskiej była charakterystyczna dla okresu prezydentury Václava Havla, przez co towarzyszyła czeskiej perspektywie politycznej od początku transformacji ustrojowej. W związku z tym pewną tradycją czeskiej dyplomacji stało się utrzymywanie dobrych relacji z Tajwanem oraz z Dalajlamą, a także wspieranie chińskich dysydentów, przez co

¹ I. Karásková, *Chinese Influence in the Czech Republic*, The Center for European Policy Analysis, <https://cepa.org/chinese-influence-in-the-czech-republic/> [10.09.2022].

² D. Mierzejewski, B. Kowalski, *Wielowymiarowość polityki Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej*, „Prace Instytutu Europy Środkowej” 2019, nr 7, s. 22.

„stosunki chińsko-czeskie charakteryzowała swoista sinuso-ida, w której wybuchy wzajemnej sympatii następowały na przemian z ochłodzeniem kontaktów na wysokim szczeblu”³.

Równocześnie celami strategicznymi Chin w Republice Czeskiej stały się działania na rzecz osłabienia w Czechach poparcia politycznego dla suwerenności Tajwanu i Tybetu, a także poprawa wizerunku Chin w państwie, na przykład poprzez zwalczanie narracji przedstawiających Chińską Republikę Ludową jako podmiot łamiący prawa człowieka i źródło pandemii COVID-19. Poprzez próby wpływu na politykę Czech Chiny chcą również oddziaływać na kluczowe organizacje międzynarodowe, których Republika Czeska jest członkiem.

W przypadku Republiki Czeskiej Chiny działają za pośrednictwem szeregu lokalnych aktorów (np. obecnych i byłych polityków i lobbystów), poprzez których próbuje się zarówno wywierać wpływ, jak i kształtować wizerunek. Celem optymalizacji wpływu w Republice Czeskiej Chiny zastosowały wiele różnorodnych taktyk, od dyplomacji publicznej poprzez kontakty z władzami centralnymi, regionalnymi i miejskimi, z członkami partii politycznych, intelektualistami czy przedsiębiorcami aż po miękkie taktyki wpływu na całe społeczeństwo.

³ F. Šebok, I. Karásková, *Hard sell: The travail of establishing China's influence in Czechia*, [w:] I. Karásková (red.), *China's Sticks and Carrots in Central Europe: The Logic and Power of Chinese Influence*, 2020, s. 16.

Jak piszą Filip Šebok oraz Ivana Karásková: „Pekin okazał się skłonny do karania czeskich polityków za poruszanie drażliwych kwestii, ale też posunął się do nagradzania przywódców w Pradze zwiększoną uwagą polityczną i zachętami gospodarczymi, gdy ci wykazywali zainteresowanie zacieśnianiem relacji z Chinami”⁴. Pierwsza dekada stosunków pomiędzy Chinami a Republiką Czeską przebiegała w znacznym stopniu pod znakiem realizowanej przez Václava Havla polityki, opierającej się na kwestiach praw człowieka w Chinach. Przy tym już w 1998 r. nastąpiło pewne przełamanie, gdy politycy z Czeskiej Partii Socjaldemokratycznej (ČSSD) zaczęli wyrażać krytykę wobec polityki prezydenta Václava Havla i podkreślać negatywne konsekwencje dla relacji gospodarczych Czech z ChRL⁵.

Pewne otwarcie się na Chiny uwidoczniło się 2004 r., kiedy następca prezydenta Havla, Václav Klaus, podjął próbę uregulowania stosunków dwustronnych. Intensyfikacja relacji czesko-chińskich nastąpiła w 2005 r., w okresie gdy premierem Republiki Czeskiej był Jiří Paroubek (ČSSD). To wtedy doszło do pierwszej wizyty urzędnika wysokiego szczebla Chin, gdy do Pragi przyleciał premier Chin Wen Jiabao. Premier Czech podkreślał wówczas otwartość Republiki Czeskiej na poprawę relacji z Chinami po okresie, w którym konflikt dotyczył kwestii Tajwanu, Tybetu i praw człowieka w Chinach

⁴ Ibidem, s. 23.

⁵ Ibidem.

doprowadził do zamrożenia kontaktów politycznych na wysokim szczeblu. Wrażliwe kwestie w relacjach dwustronnych pomiędzy Republiką Czeską i Chinami ponownie pojawiły się w centrum uwagi wraz ze zmianą rządu w 2006 r., kiedy Zieloni (*Zelení*) – mniejszościowa partia koalicyjna w pierwszym rządzie Mirka Topolánka, złożonym z ODS, KDU-ČSL i partii zielonych – podjęli kwestię Tybetu, doprowadzając do utworzenia parlamentarnej grupy przyjaźni dla Tybetu⁶, a ówczesny minister spraw zagranicznych Karel Schwarzenberg (TOP 09) wezwał do bojkotu Igrzysk Olimpijskich w Pekinie w 2008 r. Trudne relacje dwustronne Czech z Chinami były widoczne również po zmianie rządu w 2009 r., kiedy powołano gabinet techniczny premiera Jana Fishera. Premier w 2009 r. spotkał się z Dalajlamą, wywołując tym samym ostrą krytykę ze strony Chin i doprowadzając do ponownego zamrożenia kontaktów tak na wysokim, jak i niższym szczeblu. Między innymi w latach 2009-2014 przestała funkcjonować międzyrządowa komisja ds. współpracy gospodarczej⁷.

Uregulowania stosunków Republiki Czeskiej z Chinami podjął się rząd Petra Nečasa z ODS (2010-2013), czemu przysłużył się również szczyt 16+1 w Warszawie w 2012 r., który zapoczątkował regularność kontaktów dwustronnych. Jednak prawdziwy przełom w relacjach dwustronnych nastąpił

⁶ R. Fürst, *The Czech Republic's values-based policy towards China reconsidered*, [w:] T. N. Rühlig et al. (red.), *Political values in Europe-China relations*, 2018.

⁷ Ibidem.

dopiero z chwilą objęcia władzy przez prezydenta Miloša Zemana i premiera Bohuslava Sobotkę na przełomie lat 2013 i 2014. Poprawę stosunków uwydatniły wizyta przewodniczącego Chińskiej Republiki Ludowej Xi Jinpinga w Pradze oraz podpisanie umowy o wszechstronnym partnerstwie strategicznym w marcu 2016 r.⁸ O poprawie relacji świadczyła także wizyta ministra spraw zagranicznych Lubomíra Zaorálka (ČSSD) w Pekinie w kwietniu 2014 r., kiedy wydano wspólny komunikat prasowy, w którym wezwano do nadania „świeżego impulsu” wzajemnym relacjom. W komunikacie strona czeska jednoznacznie potwierdziła poparcie dla polityki „jednych Chin” w odniesieniu do Tybetu⁹. Wraz z ekonomizacją czeskiej polityki wobec ChRL dokonywała się próba aksjologicznej zmiany w czeskiej polityce zagranicznej, co między innymi potwierdza włączenie, na życzenie strony chińskiej, formuły o Tajwanie i „polityce jednych Chin” do umowy o partnerstwie miast, zawartej między Pragą i Pekinem w 2016 r.¹⁰

⁸ Pierwsza w historii wizyta chińskiego prezydenta była najwyraźniej nagrodą za wyjazd Zemana do Pekinu w celu upamiętnienia zakończenia II wojny światowej w Azji (jako jedynej głowy państwa UE i mimo znacznej krytyki krajowej i międzynarodowej) oraz bardziej prochińską politykę czeskiego kierownictwa. Podkreślono, że Czechy były pierwszym krajem regionu, który Xi Jinping odwiedził jako prezydent, a więzy dwustronne określono jako najlepsze w historii.

⁹ The Government of the Czech Republic, *Statement by the Czech and Chinese foreign ministries*, April 29, 2014, <https://www.vlada.cz/en/media-centrum/aktualne/statement-by-the-czech-andchinese-foreign-ministries-118929/> [10.09.2022].

¹⁰ F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 18.

Rok później chińska firma telekomunikacyjna Huawei zawarła ze stroną czeską pięcioletnią umowę sponsorską. Uzgodniono w niej, że Huawei będzie dostarczać serwery, telefony i inny sprzęt – o wartości ok. 20 tys. USD rocznie – do biur rezydencji prezydenta Czech. Jednak, jak wskazują Filip Šebok i Ivana Karásková, okres ciepłych relacji dwustronnych pomiędzy państwami bardzo szybko się zakończył. Opieranie się na nawiązaniu partnerstwa politycznego okazało się niewystarczające w obliczu braku obiecanych rezultatów gospodarczych¹¹.

Po wyborach parlamentarnych w 2017 r. i objęciu władzy w państwie przez ANO Andreja Babiša dynamika rozwoju relacji z Chinami osłabła. Niewątpliwie istotną rolę odegrała w tym zarówno degradacja pozycji partii socjaldemokratycznej w Czechach, jak i niespełnione obietnice inwestycyjne Chin. Równocześnie na znaczeniu zyskały kwestie bezpieczeństwa, po tym jak w 2018 r. Krajowy Urząd ds. Cyberbezpieczeństwa i Bezpieczeństwa Informacji (*Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost*, NUKIB) wydał publiczne ostrzeżenie dotyczące sieci 5G oraz Huawei¹². W odpowiedzi Ambasada Chin, pod kierownictwem nowego

¹¹ Ibidem.

¹² Czech National Cyber and Information Security Agency, *Varování NÚKIB před používáním softwaru i hardwaru společnosti Huawei Technologies Co., Ltd., a ZTE Corporation*, 17.12.2018, [https://www.govcert.cz/cs/informacni-servis/hrozby/2680-software-i-hardware-spolecnostihuawei-a-zte-je-bezpecnostni-hrozbou/](https://www.govcert.cz/cs/informacni-servis/hrozby/2680-software-i-hardware-spolecnostihuawei-a-zte-je-bezpecnostni-hrozbou) [10.09.2022].

ambasadora Zhanga Jianmina, stała się niezwykle krytyczna wobec czeskich polityków i mediów za wypowiedzi dotyczące Tajwanu, Hongkongu, chińskich firm telekomunikacyjnych, co doprowadziło do konfliktu z byłym premierem Andrejem Babišem¹³. Kolejne pogorszenie relacji nastąpiło po 2019 r., kiedy po przejęciu władzy w Pradze Czeska Partia Piratów, wraz ze wspierającymi ją klubami, stała się ważnym podmiotem w relacjach międzynarodowych. Krytyczny wobec polityki „jednych Chin” burmistrz Pragi Zdeněk Hřib przy poparciu radnych miejskich (Piraci, STAN, TOP 09 i Praha sobě) doprowadził do zerwania zawartej w 2016 r., w okresie władzy burmistrzyny Adriany Krnáčovej (ANO), umowy partnerskiej Pragi z Pekinem, a w efekcie do ochłodzenia czesko-chińskich relacji¹⁴.

W styczniu 2020 r. prezydent Pragi Zdeněk Hřib oraz prezydent stolicy Tajwanu Ko Wen-je podpisali umowę partnerską, dotyczącą współpracy gospodarczej, handlowej i kulturalnej między tymi dwoma miastami. Pogarszające się relacje przejawiały się również w sferze dyplomatycznej. Według informacji publikowanych w czeskich mediach we wrześniu 2019 r., chińska administracja traktowała ambasadora Czech w Pekinie Vladimíra Tomšíka niezgodnie z zasadami protokołu dyplomatycznego. Jego prośby o spotkania

¹³ F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 19.

¹⁴ S. Czarnecki, *Czechy: polityka miejska Pragi w wymiarze międzynarodowym*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 133, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czechy-polityka-miejaska-pragi-w-wymiarze-miedzynarodowym/> [10.09.2022].

bardzo długo czekały na odpowiedź, a ostatecznie został przyjęty jedynie przez urzędnika ministerstwa niskiego szczebla¹⁵.

Pod koniec 2019 r. nieżyjący już przewodniczący czeskiego Senatu Jaroslav Kubera (ODS) planował oficjalną wizytę na Tajwanie. Sprzeciw wobec tej wizyty nie został zakomunikowany publicznie przez przedstawicieli Chin w Czechach, ale przez prezydenta Republiki Czeskiej – Miloša Zemana¹⁶. Ostrzegł on, że wizyta Kubery zaszkodzi czeskim interesom gospodarczym. Ponieważ w styczniu 2020 r. J. Kubera zmarł, wizytę na Tajwanie w dniach 30 sierpnia – 5 września 2020 r. odbył jego następca, przewodniczący Senatu Republiki Czeskiej Miloš Vystrčil (ODS), wraz z towarzyszącą mu czeską delegacją przedstawicieli polityki, biznesu oraz nauki. Podróż ta wywołała liczne kontrowersje zarówno na scenie politycznej Czech, jak i w wymiarze międzynarodowym. Z kolei władze Tajwanu nazwały to wydarzenie najważniejszym w relacjach między dwoma państwami. Chiny natomiast, nieuznające międzynarodowej podmiotowości Tajwanu, uznały wizytę czeskiej delegacji za szkodzącą stosunkom czesko-chińskim i zapowiedziały polityczne i ekonomiczne konsekwencje wobec Czech¹⁷. Oficjalną podróż

¹⁵ F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 19.

¹⁶ Zeman odwołał również nagrodę dla ocalałego z Holokaustu 88-letniego wuja ministra kultury Daniela Hermana po jego spotkaniu z Dalajlamą.

¹⁷ S. Czarnecki, *Czeska delegacja na Tajwanie: wielogłos w polityce zagranicznej Czech*, „Komentarze IES” 2020, nr 254, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czeska-delegacja-na-tajwanie-wieloglos-w-polityce-zagranicznej-czech/> [28.10.2022].

czeskiego polityka na Tajwan ChRL określiła jako brak poszanowania zasady „jednych Chin” oraz zamierzone niszczenie podstaw relacji pomiędzy Chinami a Republiką Czeską. Wskazano dodatkowo na przekroczenie „czerwonej linii”. Minister spraw zagranicznych ChRL Wang Yi oznajmił, że czeski polityk zapłaci „wysoką cenę” za naruszenie wspomnianej zasady, a przewodniczący Departamentu Współpracy Międzynarodowej Komunistycznej Partii Chin Song Tao zaznaczył, że wizyta czeskiej delegacji to ingerencja w sprawy wewnętrzne Chin, co podważa polityczne fundamenty więzi chińsko-czeskich.

Wizyta na Tajwanie wywołała kontrowersje także na czeskiej scenie politycznej, uwydatniając polaryzację zarówno polityczną, jak i społeczną. Pobyt Vystrčila na Tajwanie jednoznacznie skrytykował prezydent Miloš Zeman, który określił podróż przewodniczącego Senatu jako „chłopięcą prowokację”. Premier Andrej Babiš zapowiedział, że przedstawiciele rządu będą się starali wyjaśnić stronie chińskiej, że polityka zagraniczna jest kontrolowana przez rząd Czech, a nie przez Senat. Ponadto wyraził nadzieję, że podróż Vystrčila nie zaszkodzi czeskim firmom, i zapewnił, że zrobi wszystko, aby do tego nie dopuścić. Również minister spraw zagranicznych Tomáš Petříček oświadczył, iż za czeską politykę zagraniczną odpowiada rząd, a nie przewodniczący Senatu, oraz że zdefiniowana w latach 90. XX w. strategia państwa wobec Chin nie ulegnie zmianie. Krytyczne stanowisko wobec wydarzenia przedstawiła także KSČM, która

poinformowała, że słowa Miloša Vystrčila o obronie wolności i demokracji, wypowiedziane w kontekście podróży na Tajwan, są jedynie ubogą próbą uzasadnienia oczywistej bezzasadności tej wizyty, gdyż jej rzeczywisty cel to zniszczenie relacji między Czechami a ChRL. Podróż przewodniczącego Senatu uzyskała natomiast poparcie polityków z konserwatywnych partii ODS, TOP09 i KDU-ČSL oraz centrowej Czeskiej Partii Piratów. Przewodnicząca TOP 09, Markéta Pekarová Adamová, stwierdziła, że Tajwan to ważny partner biznesowy Republiki Czeskiej, a podróż Vystrčila określiła jako właściwy krok w polityce zagranicznej państwa. Ponadto zwróciła uwagę na bezinteresowną pomoc Tajwanu okazałą Czechom w pierwszych miesiącach pandemii COVID-19.

Wybory parlamentarne z października 2021 r. znacząco zmieniły układ sił w niższej izbie parlamentu Republiki Czeskiej. Socjaldemokraci, jeden z kluczowych aktorów w relacjach z ChRL, nie przekroczyli progu wyborczego, tracąc wszystkie mandaty w organie ustawodawczym. Sytuacja ta dotyczy również KSČM (Partia Komunistyczna), która nie przekroczyła wymaganego progu wyborczego i opuściła Izbę Deputowanych po raz pierwszy we współczesnej historii Republiki Czeskiej. Na podstawie wyników wyborów centroprawicowa koalicja SPOLU (ODS, TOP09, KDU-CSL) i centrolewicowa koalicja Piratów i STAN utworzyły nowy rząd, który zajął krytyczne stanowisko w sprawie współpracy z Chinami. Nowy rząd postulował również zacieśnienie współpracy z Tajwanem, skoncentrowanie się na prawach

człowieka w polityce zagranicznej oraz wykluczenie Chin ze strategicznych branż¹⁸.

Współpraca gospodarcza

W Republice Czeskiej, tak jak w większości państw regionu Europy Środkowej, obecna była idea uczynienia z Chin ważnego partnera gospodarczego. Chińskie inwestycje miały być istotnym bodźcem rozwojowym dla Republiki Czeskiej. Chęć bliższej współpracy gospodarczej Czech z Chinami została rozwinięta zwłaszcza po roku 2012, jednak pomimo silnego politycznego zaangażowania Republika Czeska nie uzyskała znaczącego dostępu do chińskiego rynku. W pierwszych pięciu latach funkcjonowania formatu 16+1, a następnie 17+1, udział Chin w eksporcie czeskim wzrósł o 0,3% (z 1,3% do 1,6%)¹⁹. Równolegle znacznie wzrósł import z Chin, co przełożyło się na wyraźny ujemny bilans handlowy Republiki Czeskiej w stosunkach z Chinami.

Najbardziej znaczącą inwestycją Chin w Republice Czeskiej było wejście na czeski rynek konglomeratu naftowego CEFC China Energy, który „w stosunkowo krótkim czasie stał się dominującym chińskim inwestorem w Republice

¹⁸ S. Czarnecki, *Republika Czeska: powyborcze plany przyszłego rządu*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 469, <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-powyborcze-plan-przyszlego-rzadu/> [01.10.2022]

¹⁹ D. Mierzejewski, B. Kowalski, *Wielowymiarowość polityki Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej*, „Prace Instytutu Europy Środkowej” 2019, nr 7, s. 30.

Czeskiej, kompletując portfolio aktywów o łącznej wartości 1,5 mld EUR²⁰. W portfelu inwestycji CEFC znalazło się m.in.: 100% udziałów w klubie piłkarskim SK Slavia Praha, 100% udziałów w stadionie Eden oraz 100% udziałów w spółce inżynierijsko-metalurgicznej Žďas Žďár nad Sázavou. Konglomerat objął też udziały w biurze podróży Canaria Travel oraz w grupie Pivovary Lobkowicz. Możliwość wejścia CEFC na rynek czeski stanowiła formę transakcji wiązanej, tak by czeska spółka Home Credit (PPF) mogła wejść na rynek chiński. Prezydent Republiki Czeskiej Miloš Zeman nominował szefa CEFC Ye Jianminga na swojego doradcę ds. gospodarczych²¹. Jedną z umów odnosiła się do współpracy nad studium analitycznym dotyczącym budowy kanału Dunaj – Odra – Łaba. Rozwijające się relacje gospodarcze Chin i Republiki Czeskiej zostały potwierdzone w 2016 r., kiedy do Pragi przyjechał przewodniczący ChRL Xi Jinping²². Podczas jego wizyty podpisane zostało porozumienie o partnerstwie strategicznym. Ponadto, według zestawienia wydanego przez Kancelarię Prezydenta Czech, Xi Jinping oraz Miloš Zeman

²⁰ K. Dębiec, J. Jakóbowski, *Chińskie inwestycje w Czechach – zmiana modelu ekspansji*, „Analizy OSW”, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-06/chinskie-inwestycje-w-czechach-zmiana-modelu-ekspansji> [29.09.2022].

²¹ Zeman mówił o ponad 200 mld CZK chińskich inwestycji, które napłyną do Czech do 2020 r. Ważnym przykładem chińskich inwestycji jest również Huawei i zainteresowanie firmy budową sieci 5G w Czechach. W 2014 r. Huawei podarował Kancelarii Prezydenta sto telefonów komórkowych o wartości miliona CZK. Pomimo ostrzeżeń służb bezpieczeństwa, prezydent Zeman wciąż bronił Huawei, wyrażając swoją „solidarność” i twierdząc, że zarzuty „nie mają dowodów”.

²² F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 31.

brali udział w podpisaniu 23 umów inwestycyjnych i eksportowych o łącznej wartości 12 mld EUR²³. Wydawało się, że polityka czeskiego rządu wobec Chin przyniesie czeskim firmom szereg korzyści na rynku chińskim. Jednakże ze względu na fakt, że PPF jest zarejestrowany w Holandii i nie płaci podatków w Czechach, rzeczywiste korzyści sukcesu biznesowego spółki w Chinach były dla czeskiej gospodarki wątpliwe²⁴. Równocześnie chińskie działania gospodarcze, podejmowane głównie poprzez inwestycje CEFC, skończyły się po tym, jak firma napotkała problemy finansowe, a jej prezes Ye Jianming w lutym 2018 r. został zatrzymany w ChRL pod zarzutem korupcji. Obecnie czeskie aktywa CEFC są przejmowane przez chiński państwowy konglomerat CITIC, a więc obejmowane bezpośrednią kontrolą władz ChRL²⁵, co ma istotne znaczenie wizerunkowe dla chińskich inwestycji i wpływa na ich odbiór przez opinię publiczną w Republice Czeskiej.

Jak podkreślają Filip Šebok i Ivana Karásková, większość publicznych oczekiwań dotyczących chińskich inwestycji została stworzona przez czeskich polityków, a nie bezpośrednio przez stronę chińską. Jedną z „kotwic” obecności Chin w Czechach były ich kontakty z elitami politycznymi. Wydaje się, że Chiny przypisały znaczącą rolę dyplomacji partyjnej. Nie jest zaskoczeniem, że tradycyjnym partnerem Komuni-

²³ Ibidem, s. 17.

²⁴ Ibidem, s. 18.

²⁵ D. Mierzejewski, B. Kowalski, op. cit., s. 34.

stycznej Partii Chin w Czechach była Komunistyczna Partia Czech i Moraw (KSČM), gdzie więzi międzypartyjne sięgają aż lat 90. XX w. KSČM była najbardziej niezłomnym zwolennikiem budowania dobrych relacji z Chinami, pomimo zmian środowiska politycznego, a członkowie Czeskiej Partii Komunistycznej regularnie odwiedzają Chiny²⁶. Niemniej, poza pomocą w szerzeniu chińskiej propagandy, zdolność czeskich komunistów do proaktywnego kształtowania polityki czeskich rządów była ograniczona. Dlatego też bardziej znaczącym orędownikiem polityki prochińskiej była Czeska Partia Socjaldemokratyczna (ČSSD), której związki z KPCh są również głęboko zakorzenione. Rola ČSSD w reorientacji polityki zagranicznej Republiki Czeskiej wobec Chin po 2013 r. jest niewątpliwa. Przedstawiciele ChRL wskazywali również Czeską Partię Socjaldemokratyczną jako główny punkt dotarcia KPCh do czeskiego społeczeństwa²⁷.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, że byli politycy socjaldemokratyczni odegrali znaczącą rolę w promowaniu więzi pomiędzy Chinami a Republiką Czeską. Najbardziej widocznymi w tym zakresie byli m.in. Jaroslav Tvrdík (były minister obrony), Jan Kohout (były minister spraw zagranicznych) i Štefan Füle (były komisarz UE ds. rozszerzenia), zaś były socjaldemokratyczny premier Jiří Paroubek nadal otrzymuje regularne zaproszenia na wydarzenia na wyso-

²⁶ F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 22.

²⁷ Por. ibidem, s. 23.

kim szczytów w Chinach, pomimo braku wpływu na bieżącą politykę²⁸.

Istotną rolę w kształtowaniu wizerunku Chin w Czechach odegrały również relacje na poziomie niższym niż centralny. Obecne są działania Chin na poziomie samorządu w Republice Czeskiej, realizowane zarówno poprzez tworzenie wspólnych inicjatyw (spotkania, konferencje, wizyty), jak i poprzez pomoc. W okresie pandemii COVID-19 szereg regionów w Republice Czeskiej (Pardubice, Ołomuniec, Morawy Południowe, Karlowe Wary i Wysoczyna) przekazało swoim partnerom w Chinach środki medyczne w ramach pomocy wysłanej z Czech do Chin na początku marca 2020 r. Akcja była koordynowana przez Stowarzyszenie Regionów Czeskich. W połowie kwietnia 2020 r. pomoc została odwzajemniona przez regiony chińskie²⁹.

Współpraca społeczna

Wizerunek Chińskiej Republiki Ludowej w Republice Czeskiej w ostatnich dekadach cechował się zmiennością, a relacje Czech z Chinami były na przestrzeni lat uzależnione od przyjętej orientacji polityki zagranicznej konkretnych rządów. Z punktu widzenia Chin Czechy stanowiły dla Państwa Środka wyzwanie. Było to spowodowane faktem istnienia

²⁸ Por. *ibidem*.

²⁹ *780 tisíc párů rukavic, 43 tisíc respirátorů. Z Prahy odletěl speciál se zdravotnickým materiálem pro Čínu*, iRozhlas, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/respirator-cina-letadlo-koronavirus-humanitarni-pomoc_2003010647_dok [01.10.2022].

nieprzyjaznego środowiska, w którym czeskie media, organizacje pozarządowe oraz liberalne i konserwatywne think tanki pozostawały krytyczne wobec Chin.

W pierwszych latach po wejściu do regionu Europy Środkowej, które nastąpiło w 2012 r., Chiny poczyniły szereg kroków mających na celu zmianę wizerunkową. Jednak od tego czasu sytuacja znacznie się zmieniła. Przyczyn tego stanu rzeczy upatrywać można m.in. w tym, że grupy społeczeństwa obywatelskiego rozpoczęły działania badawcze i kampanie wizerunkowe na temat zagrożeń związanych z wpływami Pekinu, wzmocnione przez odrębne raporty śledcze. Ponadto oczekiwane chińskie inwestycje w państwie nie zmaterializowały się, a partie opozycyjne wykorzystały krytykę Chin jako broń przeciwko rządowi i prezydentowi za ich bliskość z Państwem Środka³⁰. Postawa czeskiego społeczeństwa wobec Chin kształtowana jest także poprzez pamięć historyczną o reżimie komunistycznym³¹, w tym od-

³⁰ Informacje wspierające chińską narrację były skutecznie przekazywane pośrednio przez pełnomocników, wśród których prym wiodł sam prezydent Zeman. Osobliwym przypadkiem jest wynajęcie agencji PR, której celem jest „racjonalizacja debaty o Chinach” w kraju. W grudniu 2019 r. ujawniono, że firma Home Credit sfinansowała to posunięcie. Agencja PR pomagała ponadto w założeniu i funkcjonowaniu think tanku Sinoskop, kierowanego przez Víta Vojtě, wieloletniego tłumacza języka chińskiego dla czeskich prezydentów, w tym dla prezydenta Zemana.

³¹ R. Fürst, *China's soft power in the Czech Republic: almost a fiasco*, [w:] Ties Dams, Xiaoxue Martin and Vera Kranenburg (red.), *China's Soft Power in Europe Falling on Hard Times*, 2021, s. 21.

wołania do wspólnoty doświadczeń z Tajwanem³². W globalnym badaniu, przeprowadzonym przez Pew Research Centre, 57% Czechów stwierdziło, że postrzega Chiny negatywnie, zaś 27% oceniło je pozytywnie. Jest to największe zróżnicowanie wizerunku spośród wszystkich państw europejskich z wyjątkiem Szwecji³³.

O ile zauważalną metodą wpływu Chin w Czechach jest rozpowszechnianie prochińskich narracji w tzw. mediach alternatywnych oraz w mediach społecznościowych³⁴, o tyle w relacjach mediów tradycyjnych w odniesieniu do Chin w dużym stopniu podkreśla się kwestie związane z prawami człowieka. Szczególnie dostrzegalna jest obecność chińskiej narracji na platformach społecznościowych. Trend ten uległ znacznemu wzmocnieniu w latach 2019-2020. Ambasada Chin założyła swoją stronę na portalu Facebook w 2015 r. W lutym 2020 r. otworzyła również konto na Twitterze, podążając za trendem innych chińskich ambasad na całym świecie. Oba kanały przez cały okres pandemii COVID-19 były szczególnie aktywne w prezentowaniu „chińskiej historii” dotyczącej postępowania rządu z epidemią, a później – „dyplomacji maseczkowej” Chin. Głównym chińskim medium obecnym w mediach społecznościowych w Czechach jest China Radio International (CRI)³⁵. Pomimo starań części elit politycznych

³² Ibidem, s. 21.

³³ Ibidem.

³⁴ F. Šebok, I. Karásková, op. cit., s. 28.

³⁵ Ibidem, s. 29.

o poprawę stosunków z Chinami, ich wizerunek w czeskich mediach pozostaje stosunkowo negatywny (tylko 14% tekstów przedstawiało Chiny pozytywnie, podczas gdy ponad 41% – negatywnie)³⁶. Wskazuje na to analiza przekazu medialnego na temat Chin w okresie ostatnich siedmiu lat, przeprowadzona przez think tank AMO. Tym samym dziennikarze w Czechach w dużej mierze nie podzielają podejścia polityków i biznesmenów, którzy starają się przedstawić Chiny przede wszystkim jako szansę biznesową³⁷.

Kolejnym z przykładów chińskiego wpływu w Republice Czeskiej są Instytuty Konfucjusza. Są one prowadzone przez specjalny urząd Hanban, który działa przy Ministerstwie Edukacji, ale funkcjonuje w dużej mierze niezależnie i jest powiązany z Komitetem Centralnym Partii Komunistycznej. Jego głównym celem jest propagowanie języka i kultury chińskiej. W Czechach próby utworzenia instytucji pod bezpośrednią chińską opieką spotkały się z otwartym sceptycyzmem i sprzeciwem. Kiedy Chiny podjęły próbę założenia Instytutu Konfucjusza na Uniwersytecie Karola w Pradze, oferta ta została odrzucona. W ślad za tym poszły inne pra-skie uniwersytety publiczne. W 2007 r. Instytut Konfucjusza

³⁶ I. Karásková, *Introduction: Research Design and Its Scope*, [w:] I. Karásková, T. Matu-ra, R. Q. Turcsányi, M. Šimalčík (red.), *Central Europe for Sale: The Politics of China's Influence*, „Policy Paper” 3, 2018.

³⁷ R. Břešťan, *Laboratoř moderních bezpečnostních hrozeb je na Balkáně. Týká se i nás, říká Janina Hřebíčková*, HlidacíPes, <https://hlidacipes.org/obraz-ciny-cesku-politici-mluvi-sblizovani-media-ukazuji-hlavne-negativa-zeme/> [27.09.2022].

został ostatecznie założony na Uniwersytecie Palackiego w Ołomuńcu³⁸. Uczelnia odrzuciła jednak jego upolitycznienie. Jak wskazała rzeczniczka placówki Gabriela Sýkorová Dvorníková, kursy językowe prowadzone przez Instytut Konfucjusza, który jest współfinansowany przez Hanban China i prowadzi przede wszystkim edukację językową, poruszają tematy apolityczne. Wykwalifikowana czeska kadra Instytutu Konfucjusza jest jedną z gwarancji, że prowadzone przez Instytut kursy językowe nie są upolitycznione³⁹. Wielokrotne próby założenia Instytutu Konfucjusza w Pradze zaowocowały otwarciem jednego z nich na prywatnym Uniwersytecie Finansów i Administracji w 2018 r.⁴⁰ Uniwersytet Karola zamknął natomiast Czesko-Chińskie Centrum Uniwersytetu Karola, w którym od początku jego istnienia, od 2016 r., odbywały się prochińskie konferencje. Według ustaleń serwera informacyjnego Aktuálně.cz, jego dyrektor i inni urzędnicy byli opłacani przez Ambasadę Chin za pośrednictwem prywatnej firmy.

³⁸ I. Karásková, *Vliv Číny v českém akademickém prostředí a jak se mu bránit*, „Policy Paper” 13, 2019, s. 7.

³⁹ T. Čemusová, *Čínský vliv na českých univerzitách? Školy spolupráci s ambasadou odmítají, ČVUT dělá kontrolu*, iROZHLAS.cz, https://www.irozhlas.cz/zpravy-dovomov/cina-ambasada-vliv-univerzity-uk-balaban_1911151204_tec [27.09.2022].

⁴⁰ I. Karásková, op. cit., s. 7.

Słowacja

Łukasz Lewkowicz

Współpraca polityczna

Po odzyskaniu niepodległości przez Słowację w 1993 r. Chiny nie były priorytetem polityki zagranicznej tego państwa. W okresie rządów premiera Vladimíra Mečiara (HZDS) w latach 1994-1998 Słowacja balansowała w relacjach międzynarodowych między Wschodem a Zachodem. Jednocześnie dla ówczesnych władz „alternatywą” dla integracji europejskiej i transatlantyckiej była raczej Rosja, a nie Chiny. Po wyborach parlamentarnych z 1998 r. i wygranej prozachodniej centroprawicowej koalicji pod przywództwem Mikuláša Dzurindy (SDKÚ-DS) potwierdzony został prozachodni kurs

Słowacji, a integracja z UE i NATO stała się głównym priorytetem polityki zagranicznej nowego rządu. Podczas dwóch kolejnych kadencji władz słowackich udało się doprowadzić do akcesji tego państwa do UE i NATO, a dzięki reformom liberalizującym gospodarkę możliwe stało się również przyciągnięcie bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz zwiększenie produkcji i eksportu towarów.

Nowe ramy instytucjonalne stosunków dwustronnych pomiędzy Słowacją a Chinami zaczęły się kształtować dopiero w 2003 r., w wyniku oficjalnej wizyty w Państwie Środka ówczesnego prezydenta Słowacji, Rudolfa Schustera, byłego wysokiego rangą członka Komunistycznej Partii Czechosłowacji. Podpisano wtedy umowy dotyczące współpracy gospodarczej i kulturalnej, pojawił się również dość egzotyczny projekt ponownego zalesienia Chin. Jednocześnie w tym samym roku w Bratysławie powstało Biuro Przedstawicielskie Tajpej. Jego utworzenie nie spowodowało jednak większych problemów w relacjach słowacko-chińskich.

Do przeorientowania polityki zagranicznej Słowacji doszło w okresie pierwszego rządu Roberta Fico (Smer-SD) w latach 2006-2010. Ówczesny lewicowy premier (i jednocześnie były działacz komunistyczny) chciał zdystansować się od swojego poprzednika – Mikuláša Dzurindy – i zadeklarował prowadzenie „pragmatycznej polityki zagranicznej”, kładącej nacisk na dyplomację ekonomiczną. W ten sposób w kręgu zainteresowania słowackiego rządu znalazły się także Chiny. W 2007 r. premier Fico udał się do tego państwa z oficjalną

wizytą, w trakcie której zapowiedział otwarcie się Słowacji na chińskie inwestycje. Zwieńczeniem wizyty było parafowanie szeregu umów dwustronnych. Premier Słowacji podczas wizyty powstrzymał się od poruszania kwestii łamania praw człowieka, twierdząc, że tak małe państwo nie powinno pouczać Chin. Fico stwierdził, że poprzedni rząd nie robił wystarczająco dużo w zakresie dyplomacji ekonomicznej, zwłaszcza wobec Chin. Dodał, że jego wizyta stanowi nowe otwarcie we wzajemnych relacjach. Podczas wizyty władze słowackie próbowały pozycjonować Słowację jako „bramę” dla Chińczyków do Europy.

Kolejna ważna dla relacji bilateralnych wizyta miała miejsce w 2009 r., kiedy to przewodniczący Chin Hu Jintao odwiedził Słowację. Podczas spotkania rozmawiano m.in. o udziale Chin w projektach infrastrukturalnych, przede wszystkim dotyczących budowy autostrad – chodziło o preferowane przez ówczesny słowacki rząd partnerstwo publiczno-prawne (PPP). Ostatecznie Chiny nie uczestniczyły w żadnym z tego typu projektów na Słowacji, głównie ze względu na zmianę rządu w 2010 r. Również drugi rząd Roberta Fico, który powrócił do władzy w 2012 r., nie wznowił pomysłu współpracy z Chinami przy projektach PPP, co było prawdopodobnie spowodowane fiaskiem podobnego projektu w Polsce (chodziło o chińską firmę budowlaną Covec, która wygrała przetarg na budowę autostrady A2, potem jednak nie dokończyła prac i wycofała się z placu budowy, powodując opóźnienia). Podczas wizyty Hu Jintao na Sło-

wacji, pod Pałacem Prezydenckim w Bratysławie doszło do starć pomiędzy zwolennikami chińskiego przewodniczącego a protestującymi obrońcami praw człowieka. Niektórzy działacze na rzecz praw człowieka doznali niewielkich obrażeń i ostatecznie policja musiała oddzielić i aresztować część protestujących. Co ciekawe, większość aresztowanych wtedy osób należała do grupy obrońców praw człowieka, a nie zwolenników chińskiego prezydenta.

W latach 2010-2012 na Słowacji doszła do władzy centrowprawicowa koalicja pod przywództwem Ivety Radičovej (SD-KÚ-DS). Ówczesny minister spraw zagranicznych Mikuláš Dzurinda był przeciwnikiem promowanej przez swoich poprzedników koncepcji „pragmatycznej polityki zagranicznej” i ogłosił własne podejście do współpracy międzynarodowej, zorientowanej na wartości. Po przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2012 r. do władzy powrócili jednak socjaldemokraci ze Smer-SD, najpierw rządzący samodzielnie, a po wyborach w 2016 r. – współrządzący w ramach koalicji. Co ciekawe, o ile w latach 2006-2010 Robert Fico złożył oficjalną wizytę w Chinach i mówił dużo o współpracy gospodarczej, o tyle od 2012 r. zmienił swój proaktywny stosunek do Chin, czego przykładem była jego absencja w szczycie premierów Chin – Europa Środkowo-Wschodnia w Suzhou w 2015 r. Ponadto podczas drugiego rządu Roberta Fico stanowisko ambasadora Słowacji w Pekinie pozostawało przez rok nieobsadzone, co było równoznaczne z niskim priorytetem relacji z Chinami.

Jednocześnie premier Fico często wykorzystywał relacje z Chinami do krytyki opozycji i prezydenta. Podobną postawę przyjęli również pozostający w koalicji w latach 2016-2020 politycy Słowackiej Partii Narodowej (SNS). Po tym, jak media doniosły, że prezydent Słowacji Zuzana Čaputová podczas rozmów z chińskim ministrem spraw zagranicznych Wang Yi poruszyła kwestię łamania praw człowieka, działacze tej partii (w tym minister rolnictwa Gabriela Matečná) mówili o negatywnym wpływie tych słów na eksport produktów rolnych do Chin. Ponadto marszałek parlamentu i lider SNS Andrej Danko zaprosił na Słowację swojego odpowiednika z Chin w celu poprawy dwustronnych relacji po wypowiedziach prezydent Čaputovej.

Następca Roberta Fico, Peter Pellegrini (wtedy Smer-SD, obecnie Hlas-SD), wziął udział w szczytach Chin – Europa Środkowo-Wschodnia w 2018 r. w Sofii i 2019 r. w Dubrowniku. Jego stosunek do współpracy słowacko-chińskiej był niejasny. Z jednej strony podkreślił, że relacje Chin z państwami regionu muszą być prowadzone w zgodzie z polityką Unii Europejskiej. Wezwał także UE do zintensyfikowania wysiłków na Bałkanach Zachodnich w celu przeciwdziałania rosnącej tam obecności ChRL. Z drugiej strony wskazał, że Słowacja i państwa Europy Środkowo-Wschodniej powinny odgrywać rolę „pomostu” dla chińskich inwestorów w Europie, zachęcał również Chiny do

zaangażowania się w projekty infrastrukturalne, takie jak koleje dużych prędkości lub koleje szerokotorowe¹.

Należy wspomnieć, że w okresie rządów lewicy w parlamencie słowackim powstała parlamentarna grupa przyjaźni z Chinami. W sierpniu 2019 r. grupa ta pod przewodnictwem posła Ľuboša Blahy (Smer-SD) udała się z oficjalną wizytą do Pekinu i Tybetu. Podróż została w całości opłacona przez stronę chińską i opisana jako „wizyta studyjna” parlamentarzystów. Wyjazd wywołał kontrowersje. Przewodniczącemu grupy zarzucano promowanie chińskiej propagandy. Innym ciekawym przykładem dobrych relacji słowacko-chińskich było prawdopodobnie udzielone przez Chiny poparcie dla słowackiego kandydata na stanowisko sekretarza generalnego ONZ Miroslava Lajčáka (Smer-SD) w 2016 r. Lajčák, który do marca 2020 r. pełnił funkcję ministra spraw zagranicznych Słowacji, spotykał się przez lata z różnymi chińskimi urzędnikami zarówno jako szef dyplomacji, jak i przewodniczący Zgromadzenia Ogólnego ONZ. Sugeruje to istnienie serdecznych relacji między chińskimi urzędnikami a słowackim ministrem, który wielokrotnie opowiadał się za zacieśnieniem współpracy z Chinami².

¹ B. Kelemen, K. Kironská, F. Šebok, M. Šimalčík, R. Turcsányi, *Slovakia and China: Challenges to the future of the relationship*, Central European Institute of Asian Studies, Bratislava 2020, s. 7-13, <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/01/Slovakia-and-China-Challenges-to-the-Future-of-the-Relationship.pdf> [15.09.2022].

² I. Karásková, A. Bachulska, B. Kelemen, T. Matura, F. Šebok, M. Šimalčík, *China's Sticks and Carrots in Central Europe: The Logic and Power of Chinese Influence*, Association for International Affairs, „Policy Paper AMO”, June 2020, s. 54-55, <https://>

Zauważalny zwrot w polityce zagranicznej Słowacji wobec Chin nastąpił po wyborach parlamentarnych z lutego 2020 r., kiedy do władzy doszła centroprawicowa koalicja pod przywództwem Igora Matoviča (OĽaNO). Dotychczasowe ugodowe i niekiedy niejasne działania w sprawach zagranicznych dotyczących Rosji i Chin zostały zastąpione jednoznaczną orientacją na obszar euroatlantycki. Filarami polityki bezpieczeństwa i obrony Słowacji, zapisanymi w programie nowego rządu na lata 2020-2024, stały się: członkostwo w NATO oraz silne więzi transatlantyckie. USA określono w dokumencie jako „kluczowego sojusznika” Słowacji ze względu na ich unikalne zdolności militarne, niezbędne do obrony zbiorowej. Strona słowacka podkreśliła dążenie do aktywnego promowania strategicznych i wzajemnie korzystnych stosunków między UE a USA. Władze słowackie zadeklarowały wspieranie rozbudowy zdolności militarnych w ramach wspólnej polityki bezpieczeństwa i obrony UE³.

Po wyborach parlamentarnych na pierwszy plan wysunęła się kwestia uaktualnienia słowackich dokumentów strategicznych, czego zwieńczeniem było przyjęcie nowej wersji Strategii Bezpieczeństwa Narodowego. W dokumen-

mapinfluence.eu/wp-content/uploads/2020/09/Chinas-Sticks-and-Carrots-in-Central-Europe_policy-paper_A4_interaktivni_03-1.pdf [15.09.2022].

³ Ł. Lewkowicz, *Nowa polityka zagraniczna Słowacji: wzmocnienie orientacji transatlantyckiej i aktywna współpraca regionalna*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 184, <https://ies.lublin.pl/komentarze/nova-polityka-zagraniczna-slowacji-wzmocnienie-orientacji-transatlantyckiej-i-aktywna-wspolpraca-regionalna/> [15.09.2022].

cie zawarto zapis dotyczący stosunku Słowacji do Pekinu: „Chiny znacząco zwiększają swój potencjał i wpływy polityczne, bazując na szybko rosnących zdolnościach wojskowych, które w połączeniu z siłą gospodarczą i inwestycjami strategicznymi są asertywnie wykorzystywane do realizacji chińskich interesów. Chiny promują własny styl rządzenia i inne rozumienie praw i wolności człowieka; Republika Słowacka weźmie to pod uwagę we wzajemnych stosunkach, a także w swoich stanowiskach w organizacjach międzynarodowych”⁴.

Zwiększona aktywność chińska dostrzeżona została także w oficjalnych dokumentach publikowanych przez Słowacką Służbę Informacyjną (*Slovenská informačná služba*, SIS). Jednym z nich jest Raport roczny SIS 2020, opublikowany w grudniu 2021 r. Najwięcej miejsca w dokumencie poświęcono Chinom w rozdziale dotyczącym bezpieczeństwa. W części pod tytułem „Ochrona kontrwywiadowcza” autorzy raportu stwierdzili, że chińskie służby wywiadowcze są coraz aktywniejsze oraz że stosują „podejście obejmujące całe społeczeństwo” (*whole-of-society approach*). Ma ono na celu promowanie polityki Chin za granicą poprzez skoordynowane i zaangażowane działania sektorów państwa, biznesu i kultury. Zdaniem słowackich służb wywiadowczych, klu-

⁴ *Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*, https://www.vlada.gov.sk/data/files/8048_bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf?csrt=2672668506463668394 [15.09.2022].

czową rolę w tym zakresie ma odgrywać diaspora chińska (ok. 1200 osób według danych z 2021 r.), penetrująca kluczowe sektory na Słowacji. Jej członkowie uczestniczyli m.in. w zabezpieczaniu dostaw środków medycznych z Chin na Słowację i starali się wykorzystać tę sytuację do nawiązania kontaktów z przedstawicielami nowego rządu⁵.

Współpraca gospodarcza

Po upadku komunizmu w 1989 r. i uzyskaniu przez Słowację niepodległości w 1993 r., państwo to przeszło szereg reform politycznych i gospodarczych. Szybko zderegulowano i zliberalizowano gospodarkę, a Słowacja zaczęła importować olbrzymie ilości towaru, zwłaszcza z państw Europy Zachodniej, a następnie z Chin. Występowała jednak coraz większa dysproporcja w obrocie pomiędzy obydwoma państwami. Słowackie firmy nie były w stanie skutecznie odnaleźć się na chińskim rynku. Do głównych przyczyn tego stanu rzeczy zaliczano specyficzną politykę Chin wobec podmiotów gospodarczych z zagranicy, m.in. protekcyjnizm, biurokrację, łamanie prawa własności, niejasne prawodawstwo i brak przejrzystości przepisów podatkowych. Z tego powodu w la-

⁵ Ł. Kobierski, *Rola i wpływ Chińskiej Republiki Ludowej na państwa Grupy Wyszehradzkiej. Raport specjalny*, Warsaw Institute, 25.02.2022, s. 6-7, https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2022/02/RS_02-2022_PL-1.pdf [10.10.2022]; idem, *Czeski i słowacki wywiad o Chinach*, Warsaw Institute, 17.01.2022, <https://warsawinstitute.org/pl/czeski-slowacki-wywiad-o-chinach/>, [10.10.2022]; *SIS 2020 Annual Report*, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html> [10.10.2022].

tach 90. XX w. chiński eksport na Słowację stale rósł, natomiast słowacki eksport do Chin malał.

Sytuacja zmieniła się po 2002 r., kiedy to Chiny zostały członkiem Światowej Organizacji Handlu (WTO), a centroprawicowy rząd Mikuláša Dzurindy przeprowadził szereg głębokich reform rynkowych. Wejście Chin do WTO oznaczało, że zniknęły nierówności w dwustronnych stosunkach handlowych ze Słowacją. Wpłynęło to na dostęp słowackich firm do chińskiego rynku. Jednocześnie udane reformy gospodarcze na Słowacji doprowadziły do napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Międzynarodowe firmy, takie jak Kia, Peugeot i Samsung, zbudowały tam nowe zakłady produkcyjne. W rezultacie słowacki eksport do Chin w latach 1995-2012 wzrósł ponad 100-krotnie. W ciągu dwóch dekad Chiny stały się najważniejszym pozaeuropejskim rynkiem eksportowym Słowacji. Podobną dynamikę można było zaobserwować w chińskim eksporcie na Słowację. Mimo że w latach 1995-2001 wzrósł on tylko dwukrotnie, to w latach 2002-2012 odnotowano już radykalny wzrost o 4000%. Ponownie najważniejszym czynnikiem stojącym za tym rozwojem było wejście Chin do WTO.

Zdecydowaną większość słowackiego eksportu do Chin stanowiły w tym czasie pojazdy silnikowe. Ich udział wzrósł z 60% w 1995 r. do ponad 80% w 2012 r. Do najważniejszych towarów eksportowych należały samochody Audi Q7 i Volkswagen Touareg, które cieszyły się ogromną popularnością na chińskim rynku. Innymi ważnymi produktami eksporto-

wymi były części samochodowe, maszyny i pompy. Słowacja eksportowała do Chin głównie towary o średnim poziomie technologicznym. Jednocześnie chiński eksport na Słowację był stosunkowo dobrze zdywersyfikowany. Wiodącym towarem były przyrządy optyczne, eksportowano także automaty do przetwarzania danych, sprzęt telekomunikacyjny, maszyny energetyczne i biurowe. Większość z nich była klasyfikowana jako towary o wysokim poziomie technologii⁶.

W okresie rządów lewicy na Słowacji istotnymi instytucjami realizującymi współpracę z Chinami w zakresie infrastruktury, rolnictwa i leśnictwa były Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwo Transportu. Po 2012 r. szereg delegacji reprezentujących chiński sektor rolniczy gościło również w Ministerstwie Gospodarki. Resort rolnictwa koordynował m.in. proces certyfikacji eksportu słowackich produktów mlecznych i mięsa wieprzowego do Chin. Zmiany polityczne w 2020 r. spowodowały ograniczenie współpracy.

W 2017 r. w Bratysławie powstało Wirtualne Centrum Transferu Technologii Chiny – Europa Środkowa i Wschodnia. Celem powstania tej platformy były koordynacja i ułatwienie współpracy Chin z państwami regionu w zakresie innowacji i transferu technologii. Centrum współpracowało przy organizacji konferencji „China-CEEC Conference on

⁶ M. Grančay, *China-V4 trade relations – a Slovak perspective*, [w:] *Current trends and perspectives in development of China-V4 trade and investment. Conference proceedings*, Bratislava 2014, s. 116-118, https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/projekty/sucasne-trendy/China_V4.pdf [10.10.2022].

Innovation Cooperation”, która odbyła się w Bratysławie w 2017 r. Ponadto organizowało liczne seminaria i warsztaty, dotyczące transferu technologii na obszarze Europy Środkowo-Wschodniej.

W przeszłości Chiny często wykorzystywały jako narzędzie dyplomacji publicznej o znaczeniu gospodarczym uruchamianie bezpośrednich połączeń lotniczych pomiędzy Czechami, Polską i Węgrami a chińskimi miastami. Jednak w przeciwieństwie do stolic pozostałych państw V4, Bratysława i Koszyce, czyli dwa największe porty lotnicze na Słowacji, wciąż nie mają bezpośredniego połączenia z żadnym chińskim lotniskiem. Jest to spowodowane przede wszystkim faktem, że oba wspomniane słowackie lotniska znajdują się stosunkowo blisko innych większych międzynarodowych lotnisk (lotnisko w Wiedniu znajduje się mniej niż godzinę jazdy od Bratysławy, natomiast lotnisko w Budapeszcie – ok. 2,5 godziny od Bratysławy i nieco mniej niż 3 godziny od Koszyc). Warto wspomnieć, iż słowackie rządy (zwłaszcza gabinet premiera Roberta Fico) wielokrotnie wyrażały chęć pozyskania inwestora z Chin w celu rozbudowania portu lotniczego w Bratysławie. Zapowiedzi te jednak nie zostały dotychczas zrealizowane⁷.

Pewne fluktuacje we wzajemnych relacjach gospodarczych wywołała pandemia COVID-19. W pierwszym roku

⁷ I. Karásková, A. Bachulska, B. Kelemen, T. Matura, F. Šebok, M. Šimalčík, op. cit., s. 54-56.

pandemicznym dominował wyższy import na Słowację niż eksport ze Słowacji, powodując deficyt w handlu z Chinami. Wyjątkiem były trzy letnie miesiące – czerwiec, lipiec i sierpień 2020 r. – w których Słowacja odnotowała nadwyżkę handlową. Pewna zmiana we wzajemnych relacjach gospodarczych nastąpiła na początku 2021 r. Mimo że w pierwszych miesiącach 2021 r. (od stycznia do kwietnia) poziom deficytu w handlu z Chinami utrzymywał się na stosunkowo niskim poziomie, to już w maju 2021 r. nastąpił gwałtowny spadek eksportu ze Słowacji, a następnie wzrósł deficyt handlowy. Zostało to zrekompensowane zwiększonym eksportem do Chin w miesiącach letnich – czerwiec, lipiec, sierpień – co ponownie doprowadziło do zmniejszenia deficytu handlowego Słowacji. Jednak od września 2021 r. wartość słowackiego eksportu ponownie spadła, prowadząc do najwyższego deficytu handlowego Słowacji z Chinami podczas pandemii koronawirusa. Chiński import na Słowację wyniósł wtedy ponad 260 mln EUR⁸.

Według najnowszych danych Obserwatorium of Economic Complexity w sierpniu 2022 r. Chiny wyeksportowały na Słowację towary za 462 mln USD, a zaimportowały stamtąd za sumę 825 mln USD, co spowodowało ujemny bilans handlowy w wysokości 363 mln USD. Między sierpniem

⁸ M. Grešš, *Slovakia economy briefing: Slovakia's Trade Relations with China during COVID-19 Pandemics*, „Weekly Briefing”, November 2021, vol. 45, no. 1, s. 1-2, https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2022/08/2021e11_Slovakia.pdf.

2021 a sierpniem 2022 eksport Chin spadł o 44,5 mln USD (-8,79%), z 506 mln USD do 462 mln USD, podczas gdy import wzrosło o 255 mln USD (44,7%), z 570 mln USD do 825 mln USD. W sierpniu 2022 r. najpopularniejszymi towarami eksportowymi Chin na Słowację były akumulatory elektryczne, sprzęt nagraniowy, pojazdy silnikowe, części do nich i akcesoria, pompy powietrza. W tym okresie Chin kupowały ze Słowacji przede wszystkim samochody, inne pojazdy silnikowe i akcesoria samochodowe, elektryczny sprzęt oświetleniowy i sygnalizacyjny, elektryczne tablice sterujące⁹.

Współpraca społeczna

Chiny próbują aktywnie oddziaływać na społeczeństwo słowackie poprzez edukację i kulturę. Ważnym narzędziem promocji języka i kultury chińskiej za granicą od lat są Instytuty Konfucjusza. Aktualnie na Słowacji funkcjonują trzy tego rodzaju instytucje: na Politechnice Słowackiej w Bratysławie, na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie oraz na Uniwersytecie Macieja Bela w Bańskiej Bystrzycy. Ponadto na Słowackim Uniwersytecie Medycznym w Bańskiej Bystrzycy działa Klasa Konfucjusza, specjalizująca się w promocji tradycyjnej medycyny chińskiej.

Pierwszy Instytut został założony w 2007 r. na podstawie umowy pomiędzy Uniwersytetem Tianjin a Politechniką

⁹ Na podstawie danych ze strony internetowej Observatory of Economic Complexity: <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/svk> [10.10.2022].

Słowacką w Bratysławie, przy wsparciu chińskiej organizacji rządowej Hanban. W powstaniu tej instytucji brały udział również inne słowackie uczelnie wyższe, m.in. Uniwersytet Ekonomiczny w Bratysławie, Uniwersytet Rolniczy w Nitrze i Uniwersytet Macieja Bela w Bańskiej Bystrzycy. Instytut Konfucjusza afiliowany przy Uniwersytecie Komeńskiego został formalnie otwarty w 2015 r. we współpracy z Szanghajskim Uniwersytetem Międzynarodowego Biznesu i Ekonomii (SUIBE). Zarządza nim kierownik Katedry Studiów Azji Wschodniej na Wydziale Humanistycznym. Najmłodszy z instytutów – Instytut Konfucjusza dla Biznesu na Uniwersytecie Macieja Bela – powstał w 2018 r. w wyniku podpisania umowy z Uniwersytetem Finansów i Ekonomii Dongbei (DUFE) w Dalian. Dyrektorem Instytutu jest obecnie wicedziekan Wydziału Ekonomii. Działające na Słowacji instytuty oferują przede wszystkim kursy językowe, kursy związane z poznawaniem kultury chińskiej, wykłady eksperckie, koncerty i festiwale, a w przypadku Bańskiej Bystrzycy – szkolenia dotyczące prowadzenia biznesu w Chinach¹⁰.

Od kilku lat zauważalny jest proces upolityczniania działalności Instytutów Konfucjusza. Początkowo większość prowadzonych przez nie działań nie była powiązana z bieżącą polityką Chin. Obecnie widoczne jest jednak wykorzy-

¹⁰ Na temat działalności poszczególnych Instytutów Konfucjusza na Słowacji zob. ich oficjalne strony internetowe: <http://konfucius.sk/en/home/> [10.10.2022]; *About us*, <https://konfuciovinstitut.sk/en/about-us/> [10.10.2022]; *About us*, <https://www.cib.umb.sk/en/about-us/> [10.10.2022].

stywanie imprez kulturalnych do promocji działań rządu chińskiego. Przełomem w tym zakresie był 2016 r., kiedy to prezydent Słowacji, Andrej Kiska, zdecydował się zaprosić na spotkanie nieuznawanego przez Pekin przywódcę Tybetu – Dalajlamę. Wydarzenie to skłoniło słowackie media do publikacji artykułów krytykujących politykę Chin w Tybecie. Niedługo potem Instytut Konfucjusza na Słowackiej Politechnice zorganizował wspólnie z ambasadą Chin wystawę „Chińska opowieść: chiński Tybet”, uzasadniającą roszczenia Pekinu do Tybetu. Wystawa była pokazywana również w innych miastach Słowacji: Trnawie, Bańskiej Bystrzycy, Nitrze i Nowych Zamekach. Podobną wystawę zorganizował Instytut Konfucjusza na Uniwersytecie Komeńskiego, gdzie, co ciekawe, kilka miesięcy wcześniej gościł Dalajlamę. Ambasada ChRL dystrybuowała przy różnych okazjach publikację zatytułowaną *Co wiesz o Tybecie: pytania i odpowiedzi*, która miała uzasadniać stanowisko Pekinu wobec tego regionu.

Stosunkowo dobrze rozwija się słowacko-chińska współpraca akademicka. Jest ona prowadzona w formule dwustronnej oraz w ramach wielostronnych programów związanych z inicjatywą Jednego Pasa i Jednego Szlaku (czego przykładem jest Związek Szkół Biznesowych Nowego Jedwabnego Szlaku). Można domniemywać, że współpraca tego rodzaju ma w dużej mierze reprezentacyjny charakter i pozwala mniej prestiżowym uczelniom z Chin i mniej-szych europejskich państw, takich jak Słowacja, utrzymywać

pewne kontakty i wrażenie umiędzynarodowienia. Władze chińskie skupiają się na ułatwianiu i wzmacnianiu kontaktów pomiędzy studentami i naukowcami z obu państw. Działania te obejmują sprowadzanie chińskich studentów na słowackie uniwersytety, organizowanie wykładów ambasadora Chin na różnych uczelniach oraz oferowanie stypendiów w Chinach dla studentów i pracowników naukowych. W ostatnich latach chińskie Ministerstwo Edukacji wprowadziło stypendia umożliwiające studentom ze Słowacji ukończenie studiów magisterskich w Chinach.

Od czasu do czasu na Słowacji odbywają się również dość kontrowersyjne przedsięwzięcia naukowe. W maju 2017 r. chińska ambasada w Bratysławie we współpracy z Klubem Nowego Słowa i Słowacką Akademią Nauk zorganizowała seminarium naukowe „Opowieść o chińskim Tybecie”. W wydarzeniu tym wzięło udział ok. 100 naukowców, ekspertów i polityków z obu państw. Wśród nich znalazł się wspomniany wcześniej lewicowy polityk Ľuboš Blaha, ówczesny przewodniczący parlamentarnej komisji do spraw europejskich, oraz znany z prorosyjskich poglądów naukowiec Branislav Fábry. Ze strony chińskiej w seminarium wzięli udział m.in. szef Chińskiego Centrum Badań Tybetyologicznych oraz przedstawiciele chińskiej administracji Tybetu. W swoich wystąpieniach prezentowali oni narrację dotyczącą postępu, jaki się dokonał w Tybecie po zajęciu go przez Chiny. Delegacja chińska została wtedy zaproszona również na spotkania w parlamencie Słowacji oraz w Mi-

nisterstwie Kultury i Ministerstwie Spraw Zagranicznych i Europejskich.

Dużo słabiej rozwija się współpraca obu państw na polu eksperckim. Przedstawiciele chińskich instytutów badawczych rzadko biorą udział w dyskusjach publicznych na Słowacji. Jedną z przyczyn może być fakt, że większość słowackich ekspertów zajmujących się Chinami pracuje na uniwersytetach, a nie w instytucjach eksperckich. Jednocześnie władze chińskie próbują wspierać tylko tych ekspertów badających Chiny, którzy potencjalnie będą publikować badania zgodne z oficjalną polityką rządu chińskiego i będą bezkrytyczni wobec reżimu w Pekinie – w tym zakresie nie widać jednak większych sukcesów. Jedną z najbardziej znanych prób dotarcia do słowackiego świata eksperckiego było opublikowanie w 2015 r. przez Słowackie Stowarzyszenie Polityki Zagranicznej (*Slovak Foreign Policy Association*, SFPA), najważniejszy think tank zajmujący się polityką zagraniczną na Słowacji, numeru specjalnego czasopisma „International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs”, poświęconego inicjatywie Jednego Pasa i Jednego Szlaku. Wydawnictwo było częściowo sponsorowane przez chińską ambasadę w Bratysławie. Redaktor czasopisma zapewnił jednak, że nie było żadnej próby wpływania na treść tekstów przez stronę chińską.

Istotnym kanałem wpływu Chin na społeczeństwo słowackie są media. Należy zauważyć, że chińskie media państwowe, takie jak: CCTV, Xinhua i Chińskie Radio

Międzynarodowe nie są szczególnie widoczne na Słowacji. Jednocześnie w ostatnich latach ambasadorowie Chin w Bratysławie zaczęli pojawiać się coraz częściej w słowackich mediach głównego nurtu. Wywiady z nimi były publikowane m.in. w dzienniku „SME”, słowackiej agencji prasowej TASR, tygodniku „Slovenka” oraz na prywatnym kanale telewizyjnym JOJ. Ponadto chińska ambasada była aktywna na „alternatywnych” i popularnych na Słowacji portalach internetowych „Nové slovo” i „Hlavné správy”. Chińczycy wykorzystywali krytyczne wobec Zachodu i demokracji liberalnej nastawienie piszących tam redaktorów do przekazywania swojej narracji politycznej. W publikowanych na „alternatywnych” portalach artykułach uzasadniano roszczenia Chin do Tybetu i Morza Południowochińskiego, wyjaśniano koncepcję inicjatywy Jednego Pasa i Jednego Szlaku, krytykowano spotkanie prezydenta Słowacji Kiski z Dalajlamą. Należy podkreślić, że „Nové slovo” i „Hlavné správy” były jednocześnie głównymi kanałami rosyjskiej propagandy na Słowacji. Kilka lat temu w przestrzeni publicznej pojawiły się informacje, że prywatny chiński koncern CEFC prowadził negocjacje w sprawie nabycia udziałów w działającej na Słowacji grupie inwestycyjnej Penta, która posiada pakiety kontrolne w wielu ogólnosłowackich mediach, m.in. w dziennikach „SME” i „Plus 1 deň”, tygodnikach „Trend” i „Plus 7 dní”, portalu internetowym „Aktuálne”. Podpisanie takiej umowy mogłoby spowodować przejęcie przez Chińczyków istotnej części słowackiej infosfery i umożliwić łatwiejsze dotarcie

z przekazem propagandowym do społeczeństwa słowackiego. Ostatecznie przedstawiciele Penty w 2017 r. zaprzeczyli negocjacom z CEFC dotyczącym sprzedaży udziałów¹¹.

W ostatnich latach Chiny dwukrotnie nasilały swoje operacje informacyjne na Słowacji: w 2019 r. Pekin rozpoznał narracje związane z protestami w Hongkongu, a w 2020 r. czynił to samo w związku z pandemią COVID-19, w ramach globalnej kampanii informacyjnej, która promowała pozytywny wizerunek chińskiego reżimu. Przykładem wykorzystania słowackiej przestrzeni informacyjnej przez Chińczyków było zamieszczenie tekstu przygotowanego przez ówczesnego ambasadora Chin na Słowacji w magazynie „Trend” w 2019 r. Po jego publikacji chińskie media poinformowały, że uznane media słowackie potwierdziły globalną chińską narrację, która zarzucała protestującym w Hongkongu terroryzm, a Zachodowi udział w organizacji demonstracji. Drugie tego typu wydarzenie miało miejsce w 2020 r. i było związane z pandemią koronawirusa. Jednak w tym przypadku redakcja „Trendu” odmówiła publikacji

¹¹ G. Mesežnikov, G. Pleschová, *Testing Democratic Resolve in Slovakia*, [w:] *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence*, National Endowment for Democracy, International Forum for Democratic Studies, December 2017, s. 145-146, <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-Full-Report.pdf> [10.10.2022]; A. Bachulska, *Chińska miękka siła w Grupie Wyszehradzkiej. Polska a pozostałe państwa formatu*, Warszawa 2020, s. 36, https://www.wojsko-polskie.pl/aszwoj/u/68/8c/688cd457-1918-460b-b575-8e-7aafd955ca/2020-02_chinska_miekkka_sila_w_grupie_wyszehradzkiejpolska_a_pozostale_panstwa_formatu.pdf [10.10.2022].

tekstu sponsorowanego. Poza dwoma wyżej wymienionymi incydentami zainteresowanie opiniotwórczych mediów Chinami było raczej marginalne. Jednocześnie badania opinii publicznej przeprowadzone w kwietniu 2020 r. wykazały, że aż 67% respondentów uznało, że to przede wszystkim Chiny pomogły Słowacji w walce z pandemią, natomiast pomoc ze strony UE miało zadeklarować jedynie 22% badanych. Na taki rezultat wpłynęły m.in. narracje dezinformacyjne, które głosiły, że UE (oraz NATO) nie były w stanie udzielić pomocy państwom członkowskim¹².

¹² P. Dubóczy, *Chińskie wpływy w słowackiej przestrzeni informacyjnej i medialnej*, Warsaw Institute, 25.11.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/chinskie-wplywy-w-slowackiej-przestrzeni-informacyjnej-medialnej/> [12.10.2022].

Węgry

Dominik Héjj

Współpraca polityczna

Relacje Węgier z Chińską Republiką Ludową stały się zdecydowanie bliższe po tym, jak wiosną 2010 r. rządy objęła koalicja Fidesz-KDNP. Na przestrzeni lat celem węgierskich władz stało się uczynienie z Węgier „okna” dla chińskich interesów w regionie Europy Środkowej. Zwieńczeniem pierwszej fazy realizacji tego celu było zlokalizowanie właśnie w węgierskiej stolicy siedziby Bank of China, co nastąpiło w 2014 r.

Chiny zajmują centralną pozycję w polityce zagranicznej Węgier, a ich znaczenie wzrosło jeszcze w czasie pandemii COVID-19, kiedy w ChRL kupowano niezbędny sprzęt me-

dyczny (m.in. maseczki, odzież ochronną bądź respiratory). Władze zdecydowały się także na zakup 5 mln dawek chińskiej szczepionki przeciwko wirusowi SARS-CoV-2 – Sinopharm. Negocjowano także dostawy szczepionki Sinovac.

Węgry nie postrzegają Chin jako państwa, ze strony którego mogłyby czuć zagrożenie. Jest to stanowisko odmienne od tego, jakie prezentują inne państwa Unii Europejskiej, przede wszystkim Czechy. Opracowań dotyczących chińskich wpływów na Węgrzech jest wiele, jednakże z racji dynamiki relacji chińsko-węgierskich, które wciąż się pogłębiają, konieczna byłaby ich co najmniej coroczna aktualizacja.

W okresie przemian w kierunku przechodzenia od systemu komunistycznego do demokracji, na początku lat 90. XX w., Węgry nawiązały z Chinami relacje dyplomatyczne i gospodarcze, pomimo faktu, iż wówczas priorytetem węgierskiej polityki zagranicznej był kierunek zachodnioeuropejski, a także euroatlantycki. Pierwsze umowy regulujące wzajemne relacje zostały podpisane w 1991 r., wraz z pierwszą wizytą złożoną przez chińskiego sekretarza stanu, i dotyczyły ochrony inwestycji¹, a rok później – zagadnień podatkowych. W tym samym roku w Budapeszcie Chiny otworzyły Przedstawicielstwo Handlowe. W 1994 r. z oficjalną wizytą do Chin udał się prezydent Węgier – Árpád Göncz, co stano-

¹ A. Fábián, T. Matura, E. Nedelka, Z. Pogátsa, *Hungarian – Chinese Relations: Foreign Trade And Investments*, [w:] *Current Trends And Perspectives In Development Of China-V4 Trade And Investment*, Bratislava 2014, http://docs.wixstatic.com/ugd/72d38a_5d656087529146fa955aef2f4b0cb4cd.pdf [10.10.2022].

wiło istotny punkt na mapie wzajemnych relacji. Rok później do Budapesztu przyleciał Jiang Zemin, przewodniczący Komunistycznej Partii ChRL. Rządy Chin i Węgier powołały wówczas międzyrządowe komisje, które dbały o rozwój bilateralnych relacji.

W 2003 r. premier Péter Medgyessy, stojący na czele lewicowo-liberalnej koalicji (MSZP-SzDSz), poleciał wraz z delegacją do Chin, gdzie rozmawiał z przewodniczącym i premierem Chin. Był to okres poszerzenia perspektywy priorytetów polityki zagranicznej Węgier o kierunki nieatlantyckie i nieeuropejskie. Rok później, w kwietniu 2004 r., w chińskiej stolicy odbyło się spotkanie Węgiersko-Chińskiego Wspólnego Komitetu Ekonomicznego. Z kolei w czerwcu wizytę w węgierskiej stolicy złożył przewodniczący Hu Jintao. Podpisano wówczas wspólną deklarację, dotyczącą rozwijania „przyjaznego i kooperatywnego partnerstwa”. To w tym czasie otwarto ponownie Konsulat Generalny Republiki Węgier w Szanghaju, a także uruchomiono bezpośrednie połączenie komunikacyjne Pekinu z Budapesztem. Zorganizowano też węgiersko-chińską dwujęzyczną szkołę podstawową w Budapeszcie. W 2005 r. do Chin udał się następca Medgyessyego – Ferenc Gyurcsány. Podobną wizytę złożył także wiosną 2008 r. Trwał wówczas (od 2007 r.) Rok Węgierski w Chinach (*Magyar Évad Kínában*), którego celem było stymulowanie rozwoju przede wszystkim relacji gospodarczych. Gyurcsány po raz trzeci w Państwie Środka pojawił się latem 2008 r. na otwarciu Igrzysk Olimpijskich

w Pekinie. W czasie tej wizyty także spotykał się z chińskimi oficjelałmi. W 2009 r., z okazji 60. rocznicy nawiązania stosunków dyplomatycznych między Węgarami a Chinami, ChRL była gościem honorowym Międzynarodowych Targów w Budapeszcie. Był to moment, w którym Chiny stały się dziesiątym najważniejszym partnerem gospodarczym Węgier.

Jeszcze w grudniu 2009 r. Fidesz nawiązał relacje polityczne z Komunistyczną Partią Chin. Wówczas do Pekinu poleciał – jako lider opozycji – Viktor Orbán. Był to czas, w którym pewne było, że Fidesz wygra wybory na wiosnę 2010 r. Nie była jednakże znana większość, jaką ugrupowanie to uzyska. Orbán w chińskiej stolicy został podjęty przez Xi Jinpinga, wówczas jeszcze członka Stałego Komitetu Politycznego Komitetu Centralnego Chińskiej Komunistycznej Partii Chin oraz wiceprzewodniczącego Chin.

W lutym 2010 r. otwarto nowy Konsulat Generalny Węgier w Chóngqìng, jednym z najważniejszych ośrodków gospodarczych w Chinach. Węgierska placówka była siódmym konsuletem w Chongqing. Był to ostatni wkład socjaldemokratów i liberałów w rozwój relacji węgiersko-chińskich. Relacje przypieczętowano wiosną 2010 r., gdy Fidesz wygrał wybory. Jesienią 2010 r. nowo powołany premier Viktor Orbán wziął udział w uroczystości zamknięcia Shanghai World Expo. Odbył wówczas rozmowy z premierem Wen Jiabao. W czerwcu 2011 r. doszło do rewizyty, a Jiabao był

pierwszym od 24 lat szefem chińskiego rządu, który przyjechał do Budapesztu.

Był to moment, w którym doktryną dominującą w polityce zagranicznej Węgier stało się „otwarcie na Wschód”. Partner wschodni był poszukiwany głównie z uwagi na fakt, iż globalny kryzys finansowy uderzył na tym kierunku w nieznacznym stopniu. Chiny, Rosja, Japonia, Singapur – to miały być destynacje, które miały napędzić wymianę handlową, ożywić produkcję i aktywność inwestycyjną węgierskich firm, ale także przyciągnąć na Węgry inwestorów².

Węgry zaangażowały się w inicjatywę w formacie 16+1, w ramach której realizowano wielostronną współpracę pomiędzy Chinami a państwami regionu Europy Środkowo-Wschodniej. W lutym 2014 r. Viktor Orbán spotkał się w Pekinie z premierem Li Keqiangiem (pełniącym funkcję również w 2022 r.), a także został przyjęty przez chińskiego prezydenta Xi Jinpinga. Premier Orbán spotkał się ponadto z prezesem Bank of China. To wówczas podpisano porozumienie, na mocy którego w Budapeszcie siedzibę otworzył właśnie ten jeden z największych chińskich banków. O tę inwestycję ubiegały się także inne państwa regionu Europy Środkowej, m.in. Polska. Węgry brały udział w każdej kolejnej edycji formatu 16+1, a następnie 17+1. Zapewne ten stan rzeczy nie ulegnie zmianie po ewolucji tego formatu.

² Por. D. Héjj, *Czy bez dostępu do morza Węgry przyłączą się do Trójmorza?*, „Sprawy Międzynarodowe” 73(2), Warszawa 2020, s. 109-124.

Aspiracją Viktora Orbána było uczynienie z Węgier „okna na świat” chińskiego biznesu. Dowodem na chęć realizacji tych geopolitycznych zamiarów był 2017 r., kiedy premier ponownie udał się do Pekinu na spotkanie w ramach inicjatywy Jednego Pasa i Jednego Szlaku, w czasie którego spotkał się z prezydentem ChRL oraz premierem. To wówczas strona chińska podniosła relacje bilateralne pomiędzy Węgrami a Chinami do partnerstwa strategicznego. Wizyta zakończona została podpisaniem umów gospodarczych, turystycznych i handlowych. W listopadzie tego roku Budapeszt był gospodarzem szczytu 16+1. Chiny reprezentowane były wówczas przez premiera Li Keqian-ga. Warto wskazać, iż po premiera na lotnisko osobiście udał się Viktor Orbán, co jest sytuacją ekstraordynaryjną, niemającą precedensu w kontaktach z innymi oficjelami, łącznie z Władimirem Putinem. Taka sytuacja powtórzyła się później tylko raz, we wrześniu 2021 r., w czasie wizyty Andreja Babiša w Budapeszcie. W 2019 r. Viktor Orbán ponownie pojawił się w Chinach, gdzie spotkał się z przewodniczącym Xi Jinpingiem. Przyczynkiem do tej wizyty była 70. rocznica nawiązania relacji dyplomatycznych pomiędzy Węgrami a Chinami.

Z powodu pandemii COVID-19 zaplanowane na kwiecień 2020 r. wizyty nie doszły do skutku. Sam szczyt 17+1 odbył się 9 lutego 2021 r. w formie wideokonferencji. Chiny były reprezentowane na najwyższym możliwym poziomie politycznym – przez Xi Jinpinga, jednakże państwa partnerskie

obniżyły rangę. Sama inicjatywa 17+1, a następnie 16+1 stanęła pod znakiem zapytania, gdy zrezygnowały z niej kolejno Litwa, a następnie także Łotwa i Estonia. Nad swoim członkostwem zastanawia się strona czeska.

Na polu politycznym należy wskazać, iż węgierscy decydenci na forum Unii Europejskiej blokują wszelkie inicjatywy dążące do potępienia łamania praw człowieka w Chinach, w tym działań w Hongkongu (tłumienie protestów). W 2021 r. skutecznie, dwukrotnie zablokowano w ten sposób oświadczenie wysokiego przedstawiciela UE ds. zagranicznych Josepa Borrelli w sprawie Hongkongu. Minister spraw zagranicznych Węgier argumentował, że jest zbyt wiele interesów gospodarczych pomiędzy UE a Chinami, aby psuć te relacje. Węgierska dyplomacja nie reagowała także na aktywność Chin na Morzu Południowochińskim. Strona węgierska na forum europejskim za takie działania określała była mianem „konja trojańskiego”.

W ramach projektu MapInfluence³ badacze analizują tyśiące artykułów w państwach Grupy Wyszehradzkiej, które poruszają tematykę dotyczącą Chin. Określają także, na ile i w jaki sposób ChRL wpływa na media, a poprzez nie także na swój wizerunek. Badacze wskazali, iż „Chiny nie zaangażowały się w wielką kampanię dyplomacji publicznej na

³ T. Matura, I. Karásková, *A kínai befolyás különös esete Magyarországon*, https://mapinfluence.eu/wp-content/uploads/2020/09/Mapinfluence_policy-paper_cukr-a-bic_A4_interaktivni_HU_01-1.pdf [10.10.2022].

Węgrzech”⁴, bowiem przychylne podejście do bilateralnych relacji rządu Węgier sprawiło, że Chiny nie muszą bezpośrednio wpływać na przebieg debaty wewnętrznej⁵. Pozytywny wizerunek Chin dostrzec można w mediach przede wszystkim prorządowych, które relacjonują współpracę polityczną, ekonomiczną i społeczną jako pozytywną dla Węgier. Stąd też nie ma konieczności oddziaływania na media. Poprawę wizerunku Chin można także dostrzec, analizując sondaże opinii publicznej, przede wszystkim realizowane przez sympatyzujące z rządem ośrodki opinii publicznej. Sposób formułowania pytań sugeruje odbiorcom odpowiedzi korzystne dla strony chińskiej.

Podsumowując wpływy polityczne, należy raz jeszcze wskazać, że przełomem w kwestii podniesienia rangi współpracy chińsko-węgierskiej była pandemia COVID-19. Na przestrzeni lat brak było dotychczas oficjalnych raportów dotyczących wrogiej aktywności ChRL na Węgrzech. W Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Węgier, opublikowanej w 2020 r., Chiny oraz Rosja zostały określone jako „gospodarczy” partnerzy⁶.

⁴ T. Matura, *Chinese Influence in Hungary*, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-hungary/> [10.10.2022].

⁵ Ibidem.

⁶ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarországi Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001> [10.10.2022].

Współpraca gospodarcza

Jak wskazano wcześniej, ekonomiczne relacje węgiersko-chińskie determinowane były przez doktrynę „otwarcia na Wschód”. Od strony analitycznej należy zaznaczyć, że problem w jej ewaluacji polega na tym, iż nie opublikowano żadnych danych zbiorczych, w oparciu o które można byłoby w pełni zweryfikować zasadność prowadzonej polityki.

W dyskursie medialnym akcentuje się, iż „otwarcie na Wschód” zapewnia dziesiątki tysięcy miejsc pracy, a Chiny są jednym z największych partnerów Węgier. Rzeczywistość wydaje się jednak inna. Narodowa Agencja Inwestycyjna (*Nemzeti Befektetési Ügynökség*, HIPA) zarządzała w ostatnich latach 422 projektami, dla których podjęto pozytywną decyzję inwestycyjną. Ich łączna wartość wyniosła 5,9 mld EUR. Inwestycje pomogły zachować 65 tys. miejsc pracy i stworzyć 14 tys. nowych. Według danych Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Handlu najwięcej miejsc pracy tworzą inicjatywy realizowane przez Koreę Południową, Niemcy i Stany Zjednoczone⁷. Dane HIPA wskazują z kolei, że o ile w latach 2015-2018 50% inwestycji napływających na Węgry pochodziło z Niemiec i Stanów Zjednoczonych, o tyle w latach 2019-2020 ich udział zmalał do poziomu 19%. Natomiast w latach 2015-2017 inwestycje z Korei Południowej, Chin i Ja-

⁷ K. Kiss, *Nem bukott meg a keleti nyitás*, <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/2022/04/nem-bukott-meg-a-keleti-nyitas> [10.10.2022].

poni wynosiły łącznie 10%, w 2018 r. wzrosły do 32%, a w latach 2019-2020 – do 55%⁸.

Jak podaje analityk Tamás Matura, chociaż aspiracją węgierskiego rządu było zasadnicze zwiększenie eksportu z Węgier do Chin, to deficyt handlowy tylko się pogłębiał, co przyspieszyła również pandemia. Pomimo deklaracji udział Chin w całkowitym eksporcie Węgier w 2010 r. wyniósł 1,61%, a do 2020 r. nieznacznie wzrósł do 1,72%. W 2021 r. wyniósł on 1,8%, co usytuowało Chiny na pozycji siedemnastego partnera w eksporcie – nawet za Ukrainą. Z kolei pod względem importu Chiny znalazły się na drugim miejscu. Udział Państwa Środka wyniósł 7,1%⁹. Natomiast pod względem bezpośrednich inwestycji zagranicznych – według danych rządowych – inwestycje chińskie mają wynosić poniżej 4,4 mld USD, czyli ok. 4% wskaźnika BIZ (ang. FDI). Inwestycje niemieckie były bliskie wartości 30 mld USD. Matura w swojej analizie wskazuje, że realna wysokość inwestycji chińskich jest prawdopodobnie bliższa 2,5 mld USD¹⁰. Występującą różnicę analitycy tłumaczą tym, iż rząd do wartości ponad 4 mld USD dodaje także wartości inwestycji spółek matek, które zostały zakupione przez chińskie podmioty, jednakże nie stanowią proaktywnych inwestycji na Węgrzech.

⁸ Ibidem.

⁹ Dane dostępne na: <https://tradingeconomics.com/hungary/> [10.10.2022].

¹⁰ T. Matura, I. Karásková, op. cit.

Reasumując, należy wskazać, że relacje handlowo-inwestycyjne pomiędzy Chinami a Węgrami są tak słabe, że ChRL z trudem może użyć środków ekonomicznych, by wymusić czy w ogóle nawet wpłynąć na podejmowanie decyzji na Węgrzech¹¹. Co więcej, na przestrzeni lat zapowiedziano co najmniej kilka „gigantycznych” węgiersko-chińskich inwestycji, których wciąż nie zrealizowano – np. szybki pociąg do lotniska im. Franciszka Liszta czy kolejową obwodnicę Budapesztu. Kapitał chiński miał także zaangażować się w 2012 r. w uchronienie przed bankructwem narodowego operatora lotniczego Węgier – Malév.

Warto zaznaczyć, iż w latach 2013-2017 na Węgrzech funkcjonował program tzw. złotych wiz rezydencyjnych. W zamian za zakup obligacji skarbu państwa (o wartości 300 tys. EUR) zainteresowany inwestor otrzymywał prawo pobytu na Węgrzech, a wraz z nim nieograniczony dostęp do strefy Schengen. Miał także prawo przeprowadzić się wraz z rodziną. Według danych Transparency International w tym okresie z programu skorzystało łącznie 19 838 osób. W tej puli inwestorzy stanowili 6543 osób i pochodzili z 59 państw. Pozostałe blisko 13 300 osób to członkowie rodzin inwestorów. Z całej tej grupy 81%, czyli 15 754 osoby, stanowią Chińczycy¹². Z wiz mogli skorzystać jedynie ludzie zamożni, co

¹¹ T. Matura, op. cit.

¹² T. Wiedermann, *59 országból jött Magyarországra a húszezer letelepedési kötvényes*, <https://g7.hu/kozelet/20190116/59-orszagbol-jott-magyarorszagra-a-huszezer-letelepedesi-kotvenyes/> [10.10.2022].

doprowadziło do istotnych przemian w strukturze społecznej Chińczyków na Węgrzech. Brak jest jednak informacji dotyczących tego, jaki odsetek rezydentów pozostał na Węgrzech, a jaki wyjechał dalej na Zachód.

Do największych chińskich inwestorów na Węgrzech należą firmy Wanhua (producent branży chemicznej), a także spółki telekomunikacyjne – Huawei i ZTE. Zakup w 2011 r. przez Wanhua krajowego producenta branży chemicznej BorsodChem był największą chińską inwestycją na Węgrzech aż do 2018 r., skoncentrowaną w miejscowości Kazincbarcika. Huawei Technologies Hungary Kft. stworzyło centrum badawcze w Biatorbágy. Jest to druga co do wielkości tego typu placówka na świecie. Zatrudnia ponad 2 tys. osób. Łączna wartość inwestycji Huawei na Węgrzech od 2005 r., w którym podmiot ten pojawił się na rynku węgierskim, wynosi 1,2 mld USD¹³.

Huawei odpowiada za budowę sieci 5G. Wraz z operatorem Vodafone firmy stworzyły w intermodalnym terminalu East-West Gate w Fényeslitke dedykowaną temu terminalowi „prywatną sieć 5G”. Zagadnienie sieci 5G pojawiło się już w czerwcu 2017 r., w momencie powstania strategii rozwoju sieci piątej generacji. Wpisano w niej, iż Węgry będą jednym z pierwszych państw, które będzie regularnie korzystało z tej technologii. W listopadzie 2019 r., w czasie wizyty w Szanghaju, Péter Szijjártó poinformował, iż najnowocześniejszą

¹³ Huawei Magyarország, <https://huawei.hu/huawei-magyarorszag/> [10.10.2022].

sieć piątej generacji zbuduje na Węgrzech Huawei, a powstanie ona w kooperacji z Vodafone i Deutsche Telekom. Był to moment, w którym część państw UE z coraz większą nieufnością podchodziła do Chin jako państwa, które staje się coraz większym wyzwaniem dla bezpieczeństwa regionalnego. Huawei Technologies Hungary realizuje także projekty w obszarze cyfryzacji edukacji, rozwoju 5G oraz inteligentnych miast.

W 2022 r. silnie swoją obecność na rynku węgierskim zaznaczyły chińskie spółki motoryzacyjne: Chervon Auto (budująca fabrykę pod Miskolcem) i Contemporary Ampere Technology Co., Limited (CATL) – producent akumulatorów, który zdecydował się na zbudowanie fabryki pod Debreczynem. Péter Szijjártó, szef węgierskiej dyplomacji, wskazywał, iż jest to największa inwestycja w historii Węgier. Opiewa bowiem na 7,28 mld USD. W jej efekcie powstać ma 9 tys. nowych miejsc pracy.

Spośród wszystkich chińskich inwestycji trzy wzbudziły zainteresowanie międzynarodowej opinii publicznej. Chodzi o budowę linii kolejowej Budapeszt – Belgrad, realizowanej z kredytu chińskiego, wstrzymaną inwestycję dotyczącą budowy w Budapeszcie kampusu Uniwersytetu Fudan, a także fabrykę leków, która pod Debreczynem ma produkować szczepionki chińskie i rosyjskie.

W grudniu 2014 r. premierzy Węgier – Viktor Orbán, Serbii – Aleksander Vučić i Chin – Li Keqiang podpisali podczas szczytu Chiny – Europa Środkowo-Wschodnia w Belgradzie

porozumienie w sprawie modernizacji linii kolejowej Budapeszt – Belgrad. Sama decyzja zapadła jednakże wcześniej, bo w 2013 r. Linia kolejowa ma długość 160 km, a modernizacja miała umożliwić przyspieszenie podróży z Belgradu do Budapesztu. Wartość inwestycji opiewa na ok. 2,1-2,5 mld USD (według informacji podawanych we wstępnej fazie projektu). Inwestycja jest realizowana w 85% z kredytu chińskiego w EXIM Bank. W 2016 r. Zgromadzenie Krajowe Węgier ratyfikowało umowę międzynarodową pomiędzy Węgrami a ChRL, dotyczącą modernizacji linii kolejowej¹⁴.

Jako interesujące wskazać można, iż pod koniec 2017 r. przyjaciel Viktora Orbána, Lőrinc Mészáros, założył spółkę zajmującą się budownictwem kolejowym, mimo że wcześniej nie był związany z tą branżą. Umożliwiło mu to wejście do realizacji kontraktu udzielonego ze środków innych niż fundusze UE. W ten sposób przedsięwzięcie realizuje konsorcjum RM International Zrt., którego właścicielem jest wspomniany wcześniej Lőrinc Mészáros, oraz China Tiejiju Engineering & Construction i China Railway Electrification Engineering Group¹⁵.

¹⁴ 2016. évi XXIV. törvény a Magyarország Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között a Budapest-Belgrád vasútvonal újjáépítési beruházás magyarországi szakaszának fejlesztése, kivitelezése és finanszírozása kapcsán született Egyezmény kihirdetéséről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600024.tv> [10.10.2022].

¹⁵ Mészáros & family, Huawei and ZTE to profit from Budapest-Belgrade railway reconstruction, <https://english.atlatszo.hu/2019/06/12/mesaros-family-huawei-and-zte-to-profit-from-budapest-belgrade-railway-reconstruction/> [10.10.2022].

Rząd zdecydował o utajnieniu umów dotyczących realizacji inwestycji Budapeszt – Belgrad, powołując się przy tym na bezpieczeństwo państwa. Jednakże w październiku 2021 r. na wniosek bezpartyjnej posłanki Bernadett Szél sąd drugiej instancji w Budapeszcie orzekł, iż węgierski MSZ umowę musi odtajnić. Jak się okazało, na realizację inwestycji nie rozpisano nawet przetargu¹⁶. W marcu 2022 r. za inaugurowano połączenie na odcinku Nowy Sad – Belgrad. W uroczystości brali udział prezydent Serbii Aleksandar Vucić i premier Węgier Viktor Orbán.

Drugą inwestycją ChRL na Węgrzech jest zaniechany na razie projekt powstania uniwersytetu Fudan w Budapeszcie. Plany inwestycyjne dotyczące budowy kampusu chińskiego uniwersytetu w stolicy Węgier ogłoszono w 2020 r. Według pierwotnego projektu kampus miał powstać do 2024 r. Fudan miał być remedium na pozbycie się z Węgier Uniwersytetu Środkowoeuropejskiego (*Central European University*, CEU), który na nową siedzibę wybrał Wiedeń. Wówczas zintensyfikowano zabiegi prowadzące do zacieśnienia współpracy z Chińczykami. Fudan jest jednym z najlepszych uniwersytetów na świecie, co miało ogromne znaczenie dla Viktora Orbána. W grudniu 2019 r. minister innowacji i technologii – László Palkovics oraz dyrektor generalny Uniwersytetu

¹⁶ *A Budapest-Belgrád vasútépítési szerződés nem is volt közbeszerzés*, <https://adat-bazis.k-monitor.hu/hirek/magyar-hirek/a-budapest-belgrad-vasutepitesi-szerzodes-nem-is-volt-kozbeszerzes> [10.10.2022].

Fudan – Xu Ningsheng podpisali umowę o współpracy strategicznej, która miała umożliwić budowę filii Fudan w Budapeszcie, w dzielnicy Ferencváros. W 2021 r. Zgromadzenie Krajowe uchwaliło ustawę, na mocy której nieodpłatnie przekazano pod inwestycję ziemię w Budapeszcie. Fakt ten wywołał protesty w stolicy. W wyrazie sprzeciwu wobec projektu Fudan będąca w opozycji do rządzących rada miejska stolicy nazwała bliskie lokalizacji uniwersytetu ulice imieniem Dalajlamy, Ujgurskich Męczenników i Wolnego Hongkongu.

Formalna nazwa inwestycji to Fudan Hungary University. Kampus miał zająć obszar 26 akrów (taką powierzchnię przekazano ustawą), a powierzchnia zabudowy miała wynosić 520 tys. m². Kolejnych 40 akrów miały stanowić parki i zieleń. Łączna wartość inwestycji opiewa na 540 mld HUF, tj. blisko 1,7 mld USD. Budowę miano realizować z kredytu chińskiego. To, co wzbudziło wątpliwości, to fakt, że koszt tej inwestycji miał przekroczyć wartość finansowania przez państwo węgierskie wszystkich węgierskich uniwersytetów.

W maju 2021 r. Instytut Republikon opublikował badania¹⁷, z których wynikało, iż 66% Węgrów nie zgadza się na budowę kampusu. Co więcej, niechęć wobec inwestycji wyrażali także zwolennicy Fideszu (31%). Wśród wyborców opozycji odsetek ten sięgał 89%. Dzień po pro-

¹⁷ *Nem támogatják a választók a Fudan Egyetem budapesti megépítését*, <http://republicon.hu/elemzesek,-kutatasok/21-06-01-fudan.aspx> [10.10.2022].

testach przeciwko budowie w Budapeszcie chińskiej uczelni wyższej szef kancelarii Viktora Orbána stwierdził, iż rząd dopuszcza możliwość zorganizowania referendum w sprawie budowy Fudan. 10 czerwca 2021 r. potwierdził to Viktor Orbán¹⁸. Tym samym plany inwestycyjne zostały zawieszone. W styczniu 2022 r. przedstawiciele opozycji przekazali, iż zebrali łącznie 470 tys. podpisów pod inicjatywą referendalną, która dotyczyła m.in. ustawy o Fudan i przekazania ziemi pod tę inwestycję¹⁹. Ciekawa jest tutaj rola sądów: Sąd Najwyższy dopuścił organizację referendum, jednakże 18 maja 2022 r. Sąd Konstytucyjny orzekł, iż referendum nie może się odbyć²⁰. Sąd powołał się przy tym na argumentację, która od początku była w zasadzie do przewidzenia – tj. uznanie, że Fudan jest projektem realizowanym na mocy umowy międzynarodowej, która nie może podlegać referendum. Opozycja zarzuciła sądowi działanie na polityczne zlecenie.

Z perspektywy bezpieczeństwa regionalnego warto wspomnieć, że inwestycja Fudan była i jest uznawana za „konia trojańskiego” Chin w regionie, który umożliwi insta-

¹⁸ *Hungary PM Orban confirms referendum on China university after protest*, <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-pm-orban-confirms-referendum-china-university-after-protest-2021-06-10/> [10.10.2022].

¹⁹ Podpisy zbierano oddzielnie dla pytania o Fudan i oddzielnie dla pytania dotyczącego wydłużenia zasiłku dla bezrobotnych do 270 dni.

²⁰ *Mégsem lehet népszavazás a Fudan egyetemről – felülbírált az Alkotmánybíróság a Kúriá*, <https://infostart.hu/belfold/2022/05/18/megsem-lehet-nepszavazas-a-fudan-egyetemrol-felulbiralta-az-alkotmanybirosag-a-kuriat> [10.10.2022].

lowanie agentów w centrum Europy Środkowej, podobnie jak w przypadku rosyjskiego Międzynarodowego Banku Inwestycyjnego (MBI).

Trzecią inwestycją jest Narodowa Fabryka Leków, która powstaje pod Debreczynem. Przed rokiem, 6 września 2021 r. odbyła się uroczystość wkopania kamienia węgielnego pod powstającą fabrykę leków (*nemzeti oltóanyaggyár*). Ukończenie budowy powinno, według planów, nastąpić jeszcze w 2022 r., a produkowane w niej szczepionki przeciwko COVID-19 pochodzić mają tak z Rosji (Sputnik V), jak i z Chin (Sinopharm)²¹. W czasie pandemii Węgry kupiły 5 mln dawek Sinopharmu. Jak się okazało – o wartości wyższej niż ta, za którą dostępne były preparaty kupowane z transakcji UE, tj. za 35,7 USD. Szczepionka Pfizer/BioNTech kosztowała ok. 15 USD, Moderna – 18 USD, a Johnson and Johnson – ok. 8,5 USD. Z kolei wyrób angielski – Oxford-Astra Zeneca – kosztował równowartość ok. 2 USD. Nie jest znana łączna kwota kontraktów na sprzęt medyczny nabywany od Chin. Warto wskazać, iż dostawy realizował prywatny węgierski przewoźnik WizzAir, operujący najpierw samolotami pasażerskimi, a następnie statkiem powietrznym typu cargo, będącym na wyposażeniu węgierskich władz.

²¹ Por. D. Héjj, *Węgierska narodowa fabryka leków wyprodukuje rosyjski Sputnik V oraz chiński Sinopharm*, „Komentarze IEŚ” 2021, nr 443, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegierska-narodowa-fabryka-lekow-wyprodukuje-rosyjski-sputnik-v-oral-chinski-sinopharm-2/> [10.10.2022].

Warto odnotować także coraz większe zaangażowanie chińskich operatorów lotniczych. Air China realizowała połączenie Pekin – Budapeszt. Od listopada 2022 r. nowe destynacje oferuje kolejny operator na rynku lotniczym: China Eastern Airline. Od 11 listopada realizuje on loty na linii Budapeszt – Szanghaj, a od 18 listopada Budapeszt – Csungking. W tym mieście rozwija się przemysł motoryzacyjny i informatyczny. Wspomniany wyżej (przy okazji tworzenia sieci 5G) terminal przeładunkowy w Fényeslitke ma być nową zachętą do przekierowania szlaku kolejowego z Chin do Europy przez Węgry. Jeszcze w przeddzień rosyjskiej agresji na Ukrainę Péter Szijjártó, szef dyplomacji, zapewniał, że węgierski MÁV (koleje państwowe) wraz z kolejami rosyjskimi (*Российские железные дороги*, РЖД) utworzą spółkę joint venture, która będzie realizowała transport z Chin.

Współpraca społeczna

Na przestrzeni lat podejście Węgrów do działań Chin ulegało powolnej przemianie, od dużej nieufności po poparcie ściślejszej współpracy. Jak wskazano wcześniej, sposób oceny polityki zależy od preferencji politycznych – zwolennicy Fideszu pokładają w kontaktach z Państwem Środka nadzieje, podczas gdy opozycja wyraża dużą nieufność. Równolegle z opisywanym wyżej zbliżeniem politycznym pomiędzy Chinami a Węgrami postępowało także zbliżenie kulturalne i społeczne. W 2006 r. otwarto w Budapeszcie Instytut ELTE

Konfucjusza. W 2012 r. podobną placówkę powołano do życia na Uniwersytecie Społecznym w Segedynie. Następnie w 2013 r. na Uniwersytecie w Miskolcu. Czwartą placówkę otwarto w Peczu w 2015 r. Piąta powstała w Debreczynie. Nauka chińskiego realizowana jest także w sieciach edukacyjnych zlokalizowanych w Győr, Veszprém, Peczu, Budapeszcie, Szolnoku, Egerze, Miskolcu, Tokaju, Debreczynie i Nyíregyháza²². W niektórych miastach znajduje się więcej niż jedna placówka. Na Węgrzech działają dwie szkoły węgiersko-chińskie. Pierwsza funkcjonuje od 2009 r. w ramach Instytutu Konfucjusza w Kecskemét – Bolyai János Gimnázium. Druga to dwujęzyczna szkoła podstawowa w Budapeszcie (*Magyar-Kínai Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola*), działająca od 2011 r. w ramach Instytutu Konfucjusza.

Na Uniwersytecie w Pekinie (Beijing International Studies University) funkcjonuje węgierskie centrum badawcze. W 2017 r. w Budapeszcie powstał Instytut China-CEE Chińskiej Akademii Nauk Społecznych, który przygotowuje komentarze dotyczące relacji między Chinami a państwami Europy Środkowo-Wschodniej. Pracownicy opłacani są przez chiński rząd. Warto zauważyć, iż na przestrzeni lat wielokrotnie wzrosła liczba studentów pochodzących z Chin

²² Oktatási központjaink, <https://www.konfuciuszintezet.hu/index.php?menu=elerhetosegunk&almenu=kozpontok> [10.10.2022].

i pobierających naukę na Węgrzech. W roku 2010 r. były to 272 osoby, w 2020 – 2723, a w 2021 – 2588²³.

Jednocześnie inwestorzy fundują stypendia dla młodzieży. Na przykład Wanhua-BorsodChem od 2016 r. finansuje stypendia dla węgierskich studentów inżynierii chemicznej. Na podobne działania zdecydowało się Huawei. W przestrzeni publicznej nie widać większej aktywności Ambasady ChRL. Warto także wskazać, że w informacyjnej telewizji M1 kilka razy dziennie emitowane są wiadomości w języku chińskim (obok języka niemieckiego, angielskiego i rosyjskiego).

²³ *Külföldi hallgatók száma országok szerint*, <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haView.jsp> [10.10.2022].

Wnioski

Polityka analizowanych państw Grupy Wyszehradzkiej wobec Chin pozostaje obecnie zróżnicowana. Podczas gdy Republika Czeska i Słowacja zdecydowanie rozluźniły więzy z Pekinem, Węgry jeszcze je zacieśniają. Aktywność kulturalna Chin jest podobna we wszystkich państwach – realizowana jest bowiem przez Instytuty Konfucjusza. Dla Chin region Europy Środkowej jest bardzo ważny, jednakże wymiar wymiany handlowej pomiędzy państwami Europy Środkowej a Chinami nie osiągnął spodziewanego poziomu. Silny udział kapitałowy Chin w BZI zorientowany jest obecnie w zasadzie wyłącznie na Węgry.

Po upadku reżimu komunistycznego działania Chin w Republice Czeskiej zostały w głównej mierze oparte na budowaniu wpływu poprzez tworzenie odpowiednich struktur oraz relacji z politykami i przedstawicielami biznesu. W związku z tym, że Chiny, w przeciwieństwie do Federacji Rosyjskiej, nie miały na terytorium Czech rozbudowanych struktur wpływu, Państwo Środka cały mechanizm musiało wypracować od początku. W tym kontekście działania Chin podzielić można na kilka podstawowych kategorii, tj. działania polityczne, w szczególności oparte na budowaniu sieci kontaktów z politykami na poziomie centralnym oraz samorządowym, a także budowanie relacji z partiami politycznymi, które mogłyby stać się reprezentantami chińskich interesów w Republice Czeskiej. ChRL rzadko kierowała swój przekaz wprost do czeskiego społeczeństwa, a narzędziem, które wykorzystywano najczęściej, były działania rzecznicze czeskich działaczy politycznych. Równocześnie próby wpływu starano się poszerzyć o działania ekonomiczne, szczególnie inwestycyjne. Sam prezydent Republiki Czeskiej wielokrotnie mówił o możliwych wielomiliardowych chińskich inwestycjach, które miały napłynąć do Czech do 2020 r. Wydaje się, że aspekt inwestycyjny oraz postrzeganie Państwa Środka jako ważnego potencjalnego partnera gospodarczego przeważały w myśleniu politycznym, jednak ze względu na brak sukcesów w tej dziedzinie entuzjazm społeczny i polityczny związany z napływem inwestycyjnym z Chin do Czech został mocno ograniczony.

W latach 1993-2022 Chiny nie stanowiły istotnego partnera politycznego ani gospodarczego dla Słowacji, która szukała priorytetów swojej polityki zagranicznej przede wszystkim na Zachodzie. Relacje słowacko-chińskie w badanym okresie miały charakter sinusoidy. U progu niepodległości, w okresie rządów Vladimíra Mečiara Bratysława stawiała raczej na dobre relacje w Rosję. Po dojściu do władzy centroprawicowej koalicji pod przywództwem Mikuláša Dzurindy strategicznym celem strony słowackiej stała się integracja z UE i NATO. Ambiwalentny stosunek wobec Chin miały rządy lewicowe Roberta Fico i Petera Pellegriniego, natomiast po 2020 r. centroprawicowe rządy wróciły do polityki strategicznego partnerstwa z USA i UE. W analizowanym okresie stosunkowo dobrze rozwijała się współpraca gospodarcza Słowacji z Chinami, chociaż przez długi czas występował ujemny bilans w relacjach handlowych. W ostatnim czasie doszło jednak do pewnych zmian i to Słowacja zdynamizowała swój eksport do Państwa Środka. Praktyka ostatnich lat pokazała, że Chiny chciały również oddziaływać na Słowaków poprzez różnego rodzaju działania informacyjne oraz aktywność kulturalną i edukacyjną. Strona chińska zdynamizowała swoją obecność w przestrzeni informacyjnej po wybuchu pandemii COVID-19. Bardzo aktywne są działające na Słowacji Instytuty Konfucjusza. Nie mniej ważne są dobrze rozwinięte relacje między uczelniami z obu państw. Dość istotnym graczem na słowackiej scenie politycznej pozostaje Ambasada Chin w Bratysławie.

Strategiczne zbliżenie Węgier i ChRL nastąpiło za rządów koalicji Fidesz-KDNP. Współpraca z Chinami realizowana jest w sposób bezkrytyczny, czego dowodem jest między innymi wejście Węgier w narrację chińskiej dyplomacji szczepionkowej. Na przestrzeni lat Viktor Orbán wielokrotnie sugerował, że jeżeli Węgry nie otrzymają środków z budżetu UE na lata 2021-2027, to będą starały się je pozyskiwać z chińskich kredytów. Na arenie międzynarodowej sojusz chińsko-węgierski objawia się blokowaniem przez Węgry oświadczeń UE pod adresem ChRL. Z puli przyznanych złotych wiz rezydencyjnych ponad 80% paszportów odebrały osoby narodowości chińskiej. Ich aktywność na Węgrzech czy w państwach UE nie jest weryfikowana. Ogłoszone w 2022 r. inwestycje chińskie zwiększą jeszcze powiązania chińsko-węgierskie, których beneficjentami są przedsiębiorcy skupieni wokół koalicji Fidesz-KDNP.

Bibliografia

- 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A20H1163.KOR&txtreferer=00000001>.
2016. évi XXIV. törvény a Magyarország Kormánya és a Kínai Népköztársaság Kormánya között a Budapest-Belgrád vasútvonal újjáépítési beruházás magyarországi szakaszának fejlesztése, kivitelezése és finanszírozása kapcsán született Egyezmény kihirdetéséről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600024.tv>.
- 780 tisíc párů rukavic, 43 tisíc respirátorů. Z Prahy odletěl speciálně zdravotnickým materiálem pro Čínu, iRozhlas, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/respirator-cina-letadlo-koronavirus-humanitarni-pomoc_2003010647_dok.

- A Budapest-Belgrád vasútépítési szerződés nem is volt közbeszerzés*, <https://adatbazis.k-monitor.hu/hirek/magyar-hirek/a-budapest-belgrad-vasutepitesi-szerzodes-nem-is-volt-kozbeszerzes>.
- About us, <https://konfuciovinstitut.sk/en/about-us/>.
- Bachulska A., *Chińska miękka siła w Grupie Wyszehradzkiej. Polska a pozostałe państwa formatu*, Warszawa 2020, https://www.wojsko-polskie.pl/aszwoj/u/68/8c/688cd457-1918-460b-b575-8e-7aafd955ca/202002_chinska_miekka_sila_w_grupie_wyszehradzkiejpolska_a_pozostale_panstwa_formatu.pdf.
- Bezpečnostná stratégia Slovenskej republiky*, https://www.vlada.gov.sk/data/files/8048_bezpecnostna-strategia-sr-2021.pdf?csrt=2672668506463668394.
- Břešťan R., *Laboratoř moderních bezpečnostních hrozeb je na Balkáně. Týká se i nás, říká Janina Hřebíčková*, HlidacíPes, <https://hlidacipes.org/obraz-ciny-cesku-politici-mluvi-sblizovani-media-ukazuji-hlavne-negativa-zeme/>.
- Čemusová T., *Čínský vliv na českých univerzitách? Školy spoluprací s ambasádou odmítají, ČVUT dělá kontrolu*, iROZHLAS.cz, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/cina-ambasada-vliv-univerzity-uk-balaban_1911151204_tec.
- Czarnecki S., *Czechy: polityka miejska Pragi w wymiarze międzynarodowym*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 133, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czechy-polityka-miejska-pragi-w-wymiarze-miedzynarodowym/>.
- Czarnecki S., *Czeska delegacja na Tajwanie: wielogłos w polityce zagranicznej Czech*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 254, <https://ies.lublin.pl/komentarze/czeska-delegacja-na-tajwanie-wieloglos-w-polityce-zagranicznej-czech/>.
- Czarnecki S., *Republika Czeska: powyborcze plany przyszłego rządu*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 469, <https://ies.lublin.pl/komentarze/republika-czeska-powyborcze-plany-przyszlego-rzadu/>.

- Czech National Cyber and Information Security Agency, *Varování NÚKIB před používáním softwaru i hardwaru společností Huawei Technologies Co., Ltd., a ZTE Corporation*, 17.12.2018, <https://www.govcert.cz/cs/informacni-servis/hrozby/2680-software-i-hardware-spolecnostihuawei-a-zte-je-bezpecnostni-hrozbou/>.
- Dębiec K., Jakóbowski J., *Chińskie inwestycje w Czechach – zmiana modelu ekspansji*, „Analizy OSW”, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2018-06-06/chinskie-inwestycje-w-czechach-zmiana-modelu-ekspansji>.
- Dubóczy P., *Chińskie wpływy w słowackiej przestrzeni informacyjnej i medialnej*, Warsaw Institute, 25.11.2021, <https://warsawinstitute.org/pl/chinskie-wplywy-w-slowackiej-przestrzeni-informacyjnej-medialnej/>.
- Fábián A., Matura T., Nedelka E., Pogátsa Z., *Hungarian – Chinese Relations: Foreign Trade And Investment*, Bratislava 2014, http://docs.wixstatic.com/ugd/72d38a_5d656087529146fa955aef2f4b0cb4cd.pdf.
- Fürst R., *China's soft power in the Czech Republic: almost a fiasco*, [w:] Ties Dams, Xiaoxue Martin and Vera Kranenburg (red.), *China's Soft Power in Europe Falling on Hard Times*, 2021.
- Fürst R., *The Czech Republic's values-based policy towards China reconsidered*, [w:] T. Nicholas Rühlig et al. (red.), *Political values in Europe-China relations*, 2018.
- Grančay M., *China-V4 trade relations – a Slovak perspective*, [w:] *Current trends and perspectives in development of China-V4 trade and investment. Conference proceedings*, Bratislava 2014, https://fmv.euba.sk/www_write/files/dokumenty/veda-vyskum/projekty/sucasne-trendy/China_V4.pdf.
- Grešš M., *Slovakia economy briefing: Slovakia's Trade Relations with China during COVID-19 Pandemics*, „Weekly Briefing”, November 2021, vol. 45, no. 1, https://china-cee.eu/wp-content/uploads/2022/08/2021e11_Slovakia.pdf.

- Héjj D., *Czy bez dostępu do morza Węgry przyłączą się do Trójmorza?*, „Sprawy Międzynarodowe” 73(2), Warszawa 2020.
- Héjj D., *Węgierska narodowa fabryka leków wyprodukuje rosyjski Sputnik V oraz chiński Sinopharm*, „Komentarze IES” 2021, nr 443, <https://ies.lublin.pl/komentarze/wegierska-narodowa-fabryka-lekow-wyprodukuje-rosyjski-sputnik-v-oraz-chinski-sinopharm-2/>.
- Huawei Magyarország, <https://huawei.hu/huawei-magyarorszag/>.
- Hungary PM Orban confirms referendum on China university after protest, <https://www.reuters.com/world/europe/hungary-pm-orban-confirms-referendum-china-university-after-protest-2021-06-10/>.
- Karásková I., *Chinese Influence in the Czech Republic*, The Center for European Policy Analysis, <https://cepa.org/chinese-influence-in-the-czech-republic/>.
- Karásková I., Bachulska A., Kelemen B., Matura T., Šebok F., Šimalčík M., *China's Sticks and Carrots in Central Europe: The Logic and Power of Chinese Influence*, Association for International Affairs, „Policy Paper AMO”, June 2020, https://mapinfluence.eu/wp-content/uploads/2020/09/Chinas-Sticks-and-Carrots-in-Central-Europe_policy-paper_A4_-interaktivni_03-1.pdf.
- Karásková I., *Introduction: Research Design and Its Scope*, [w:] I. Karásková, T. Matura, R. Q. Turcsányi, M. Šimalčík (red.), *Central Europe for Sale: The Politics of China's Influence*, „Policy Paper” 3, 2018.
- Karásková I., *Vliv Číny v českém akademickém prostředí a jak se mu bránit*, „Policy Paper” 13, 2019.
- Kelemen B., Kironská K., Šebok F., Šimalčík M., Turcsányi R., *Slovakia and China: Challenges to the future of the relationship*, Central European Institute of Asian Studies, Bratislava 2020, <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2020/01/Slovakia-and-China-Challenges-to-the-Future-of-the-Relationship.pdf>.

- Kiss K., *Nem bukott meg a keleti nyitás*, <https://magyarnemzet.hu/gazdasag/2022/04/nem-bukott-meg-a-keleti-nyitas>.
- Kobierski Ł., *Czeski i słowacki wywiad o Chinach*, Warsaw Institute, 17.01.2022, <https://warsawinstitute.org/pl/czeski-slowacki-wywiad-o-chinach/>.
- Kobierski Ł., *Rola i wpływ Chińskiej Republiki Ludowej na państwa Grupy Wyszehradzkiej. Raport specjalny*, Warsaw Institute, 25.02.2022, https://warsawinstitute.org/wp-content/uploads/2022/02/RS_02-2022_PL-1.pdf.
- Külföldi hallgatók száma országok szerint, <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>.
- Lewkowicz Ł., *Nowa polityka zagraniczna Słowacji: wzmocnienie orientacji transatlantyckiej i aktywna współpraca regionalna*, „Komentarze IEŚ” 2020, nr 184, <https://ies.lublin.pl/komentarze/nowa-polityka-zagraniczna-slowacji-wzmocnienie-orientacji-transatlantyckiej-i-aktywna-wspolpraca-regionalna/>.
- Matura T., *Chinese Influence in Hungary*, <https://cepa.org/comprehensive-reports/chinese-influence-in-hungary/>.
- Matura T., Karásková I., *A kínai befolyás különös esete Magyarországon*, https://mapinfluence.eu/wp-content/uploads/2020/09/Mapinfluence_policy-paper_cukr-a-bic_A4_interaktivni_HU_01-1.pdf.
- Mégsem lehet népszavazás a Fudan egyetemről – felülbírált az Alkotmánybíróság a Kúriá, <https://infostart.hu/belfold/2022/05/18/megsem-lehet-nepszavazas-a-fudan-egyetemrol-felulbiralta-a-z-alkotmanybirosag-a-kuriat>.
- Mesežnikov G., Pleschová G., *Testing Democratic Resolve in Slovakia*, [w:] *Sharp Power: Rising Authoritarian Influence*, National Endowment for Democracy, International Forum for Democratic Studies, December 2017, <https://www.ned.org/wp-content/uploads/2017/12/Sharp-Power-Rising-Authoritarian-Influence-Full-Report.pdf>.

- Mierzejewski D., Kowalski B., *Wielowymiarowość polityki Chińskiej Republiki Ludowej w regionie Europy Środkowo-Wschodniej*, „Prace Instytutu Europy Środkowej” 2019, nr 7.
- Nem támogatják a választók a Fudan Egyetem budapesti megépítését, <http://republikon.hu/elemzesek-kutatasok/21-06-01-fudan.aspx>.
- Of China-V4 Trade And Investment, Bratislava 2014, http://docs.wixstatic.com/ugd/72d38a_5d656087529146fa955aef2f4b0cb-4cd.pdf.
- Oktatási központjaink, <https://www.konfuciuszintezet.hu/index.php?menu=elerhetosegunk&almenu=kozpontok>.
- Šebok F., Karásková I., *Hard sell: The travail of establishing China's influence in Czechia*, [w:] I. Karásková (red.), *China's Sticks and Carrots in Central Europe: The Logic and Power of Chinese Influence*, 2020.
- SIS 2020 Annual Report, <https://www.sis.gov.sk/for-you/sis-annual-report.html>.
- The Observatory of Economic Complexity, <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/svk>.
- Wiedermann T., 59 országból jött Magyarországra a húszezer letelepedési kötvényes, <https://g7.hu/kozelet/20190116/59-orszagbol-jott-magyarorszagra-a-huszezer-letelepedesi-kotvenyes/>.

Celem niniejszej publikacji jest analiza porównawcza współpracy Czech, Słowacji i Węgier z Chinami na trzech płaszczyznach: politycznej, gospodarczej i społecznej. Cezurę początkową badań wyznaczyło nawiązanie stosunków politycznych i gospodarczych pomiędzy analizowanymi państwami a Chinami w latach 1989-1993, końcową stanowi natomiast zakończenie analizy w 2022 r. W każdej z części autorzy starali się przybliżyć najważniejsze elementy bilateralnej i multilateralnej kooperacji badanych państw z Chinami na trzech wymienionych płaszczyznach. Praca powstała w oparciu o dokumenty, oświadczenia polityczne, raporty i publikacje naukowe, wydane w analizowanych państwach. Zastosowano w niej metodę genetyczną, jakościową analizę treści oraz analizę dokumentów.

Fragment Wstępu

ISBN 978-83-66413-99-3

www.ies.lublin.pl